

Bureau voor Archeologie Rapport 912

Gaarden, Beltrum, gemeente Berkelland: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 912. Gaarden, Beltrum,
gemeente Berkelland: een bureau- en inventariserend
veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase

auteur: (KNA senior prospector)

datum: 8 mei 2020

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

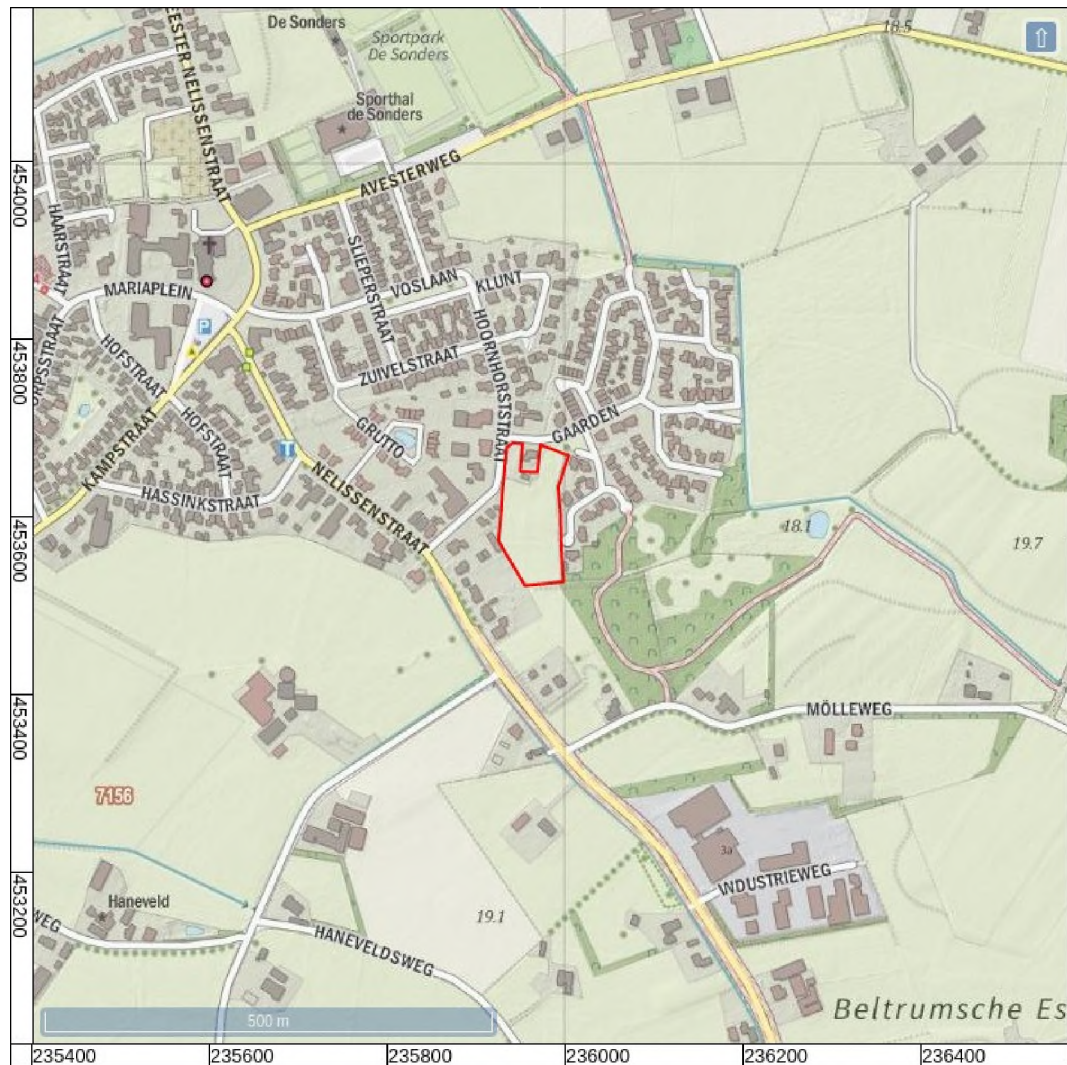
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2020022706
Provincie	Gelderland
Gemeente	Berkelland
Plaats	Beltrum
Toponiem	Gaarden
Centrum locatie (m RD)	235.960; 453.600 (x; y)
Omvang plangebied	9.270 m ²
Kadastrale gegevens	gemeentecode: EBG02, sectie: H, nummer(s): 2244, 2246, 2249, 2250, 2251
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	4833346100 (ABU); 4833354100 (ABO)
Soort onderzoek	een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase
Opdrachtgever	SAB
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie
Kaartblad	34D
(RO) kader onderzoek	Bestemmingsplanwijziging
Periode van uitvoering	April 2020
Bevoegde overheid	Gemeente Berkelland
Deskundige namens bevoegde overheid	Omgevingsdienst Achterhoek
Status goedkeuring bevoegde overheid	Onbekend
Beheerder en plaats van documentatie	Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot Vondstdocumentatie: geen vondsten

Figuur 1: Het onderzoeksgebied (kaartbeela) met plangebied (rood; www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Administratieve gegevens.....	3
	Samenvatting.....	7
1	Inleiding.....	8
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	8
2	Bureauonderzoek.....	9
	2.1 Methode.....	9
	2.2 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik.....	9
	2.3 Huidige situatie.....	10
	2.4 Aardwetenschappelijke waarden.....	11
	2.5 Historische situatie.....	12
	2.6 Mogelijke verstoringen.....	13
	2.7 Archeologische en bouwhistorische waarden.....	13
	2.8 Gespecificeerde verwachting.....	15
3	Booronderzoek.....	17
	3.1 Inleiding.....	17
	3.2 Methode.....	17
	3.3 Resultaten en bodemkundige en geologische interpretatie.....	18
	3.4 Archeologische interpretatie.....	19
4	Waardstelling en Selectieadvies.....	20
5	Conclusie.....	21
6	Advies.....	25
7	Literatuur.....	26
	Figuren.....	28
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	49
	Bijlage 2: Gegevens Monument 12.723.....	53
	Bijlage 3: Gegevens Onderzoek 1996.....	59

Lijst met Figuren

Figuur 1: Het onderzoeksgebied (kaartbeeld) met plangebied (rood; www.opentopo.nl).....	4
Figuur 2: Luchtfoto 2018.....	28
Figuur 3: Topografische kaart.....	29
Figuur 4: Inrichtingsschets.....	30
Figuur 5: Archeologische beleidskaart gemeente Berkelland (Willemse en Keunen 2014).....	31
Figuur 6: Geologische kaart (Van den Berg, Van Houten, en Den Otter 2000)....	32
Figuur 7: Geomorfologische kaart (Kleinsman en Ten Cate 1979).....	33
Figuur 8: Het plangebied (witte contour) op een hoogte-reliëfkaart (Kadaster en PDOK 2014), met tevens de ligging van twee AMK terreinen (rode contouren).....	34
Figuur 9: Hoogte-reliëfkaart detail.....	35
Figuur 10: Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1979).....	36
Figuur 11: Havezathe Horstwijck bij Beltrum in 1640 (Van Geelkercken en Van Geelkercken 1640).....	37
Figuur 12: Kadastrale minuut 1811-1832 (Kadaster 1811).....	38
Figuur 13: Projectie van de 17e eeuwse kaart van Havezathe Horstwijck op de kadastrale minuut. Het plangebied is tevens aangegeven.....	39
Figuur 14: Uitsnede uit de Hottinger atlas (Versfelt 2003). Het noorden is onder.	40
Figuur 15: 455-1391-BELTRUM-1898.....	41
Figuur 16: 455-1389-BELTRUM-1886.....	41
Figuur 17: 34D-1955-.....	42
Figuur 18: 34D-1965-.....	42
Figuur 19: 34D-1977-.....	43
Figuur 20: 34D-1989-.....	43
Figuur 21: 34D-1995-.....	44
Figuur 22: Het plangebied in 1999.....	44
Figuur 23: Archeologische terreinen (rood), vondstlocaties (geel) en zaken (blauw) uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2020).....	45
Figuur 24: Overzicht onderzoek 1996 (Scholte Lubberink 1996).....	46
Figuur 25: Boorpuntenkaart.....	47
Figuur 26: Getekende boorprofielen in twee schematisch noord-zuid doorsnedes.	48

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	12
Tabel 2: Bekende archeologische waarden tot ca. 500 m van het plangebied....	15

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd voor de bouw van woningen bij de Gaarden te Beltrum.

De vraagstelling van het onderzoek luidt: hoe kan rekening gehouden worden met eventuele archeologische waarden bij de voorgenomen ontwikkeling? Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003. Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied.

Het plangebied ligt grotendeels in terrein 12.723 van de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). In dit terrein zijn sporen van bewoning aanwezig uit de periode IJzertijd tot en met Romeinse tijd. Het AMK-terrein beslaat behalve het plangebied ook de oostelijk aangrenzende woonwijk met plantsoen. De archeologische resten worden gerelateerd aan de aanwezigheid van een esdek. De geomorfologische kaart geeft echter aan dat het plangebied grotendeels in een beekoverstromingsvlakte ligt.

In het plangebied zijn negen boringen gezet. Hieruit blijkt dat het bodemprofiel uit beekafzettingen (klei) op dekzand bestaat. Het bodemtype kan worden geclassificeerd als leek-/woudeerdgronden. Dit bevestigt dat het plangebied ligt in een beekoverstromingsvlakte. Op de beekafzettingen ligt een 15 tot 30 cm dik zandpakket dat waarschijnlijk is opgebracht. In dit bovenste pakket bevinden zich moderne indicatoren (baksteen, glas). Er zijn geen enkeerdgronden aanwezig. Een dekzandkop ontbreekt.

Op basis van deze landschappelijke ligging wordt geconcludeerd dat kans klein is dat in het onderzochte perceel sporen van bewoning aanwezig zijn. De archeologische waarde van dit perceel is dus laag ondanks het feit dat het onderdeel is van het AMK terrein.

Op basis daarvan kan het perceel naar oordeel van Bureau voor Archeologie worden vrijgegeven voor de beoogde ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2015. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Berkelland.

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een woningbouwproject aan de Gaarden te Beltrum.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging.

De ligging van het plangebied is weergegeven in fig. 1. Vanwege het gemeentelijke archeologische beleid moet voor de beoogde ontwikkeling een archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder certificaat BRL SIKB 4000,¹ in overeenstemming met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de richtlijnen uit de nota Archeologie met Beleid.²

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een booronderzoek in de verkennende en karterende fase. Met de bevindingen wordt aan het einde van het rapport een advies gegeven hoe bij het project rekening kan worden gehouden met archeologische waarden.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Het doel van het veldonderzoek is het controleren en verfijnen van de archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

Het veldonderzoek is uitgevoerd als booronderzoek (IVO – O) en betreft de verkennende fase. Met het verkennende veldonderzoek wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee worden kansarme zones uitgesloten en kansrijke zones geselecteerd. Tijdens een karterend veldonderzoek wordt het terrein systematisch onderzocht op de aanwezigheid van vondsten en sporen.

De onderzoeksvragen uit het document Archeologie met beleid, Afwegingskader voor archeologiebeleid in de Regio Achterhoek, bureauonderzoek en verkennend booronderzoek zijn van toepassing.³

1 <https://www.kiwa.nl/upload/certificate/00094278.pdf>

2 Willemse en Kocken 2012

3 Willemse en Kocken 2012

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 4.1, protocol 4002.⁴

Voor het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

De genoemde stappen leiden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.⁵ In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd. Er hebben geen contacten plaatsgevonden met lokale amateurs en/of Heemkunde-kringen.

Van alle afgebeelde kaarten is het noorden boven, tenzij anders aangegeven.

2.2 Onderzoeksgebied en toekomstig gebruik

Afbakening plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het plangebied staat afgebeeld in fig. 1 (overzicht) en 2 en 3 (details). Het plangebied ligt in de gemeente Berkelland in de plaats Beltrum. De locatie ligt in het zuidoosten van de dorpskern van Beltrum, tussen de straten Hoornhorststraat, Gaarden en Buurseman. Ten oosten van het plangebied ligt de woonwijk Buurseman uit de jaren negentig van de 20^e eeuw. Het plangebied is 160 m lang (noord-zuid) en 70 m breed (oost-west) en heeft een omvang van 9.270 m².

Om voldoende informatie over aardkundige, historische en archeologische gegevens te verzamelen wordt een onderzoeksgebied gebruikt dat groter is dan het plangebied. Het onderzoeksgebied voor het bureauonderzoek is een zone met straal van circa 500 m om de ontwikkeling heen (fig. 1).

Overheidsbeleid

In het gebied geldt een vastgesteld gemeentelijk archeologisch beleid.⁶ Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2014 ligt het plangebied in zone AWG categorie 2: archeologische monumenten met attentiezone 50 m (AMK terrein 12.723; fig. 5). Het beleid is dat bij ingrepen waarbij dieper wordt gegraven dan 30 cm onder maaiveld rekening gehouden moet worden met archeologische waarden.

4 SIKB 2018

5 Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services

6 Willemse en Keunen 2014

Ontwerp c.q. inrichtingsplan;

De beoogde ingreep bestaat uit de bouw van woningen (fig. 4).

Aard en omvang van de toekomstige verstoring

Details omtrent de ingreep zijn nog niet bekend. Verondersteld kan worden dat graafwerkzaamheden plaatsvinden voor de aanleg van funderingen en ondergrondse kabels en leidingen. Deze ingrepen zullen dieper zijn dan de vrijstellingsdieptegrens van 30 cm.

Milieutechnische condities,

Op de bodemkwaliteitskaart Achterhoek heeft het plangebied de waarde AW2000 (achtergrondwaarde). Dat betekent dat de kans klein is dat van één of meer stoffen de interventie waarde wordt overschreden.

Grondwaterpeil

De actuele grondwaterstand in het plangebied kan worden afgeleid uit de grondwatertrap op de bodemkaart. In het noorden van het plangebied is de grondwatertrap III. Dit betekent dat in het noorden de gemiddeld hoogste grondwaterstand ondieper is dan 40 cm en dat de gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 80 en 120 cm onder maaiveld staat.

In het zuiden van het plangebied is de grondwatertrap VII. Dit betekent dat daar de gemiddeld hoogste grondwaterstand dieper staat dan 80 cm onder maaiveld

De grondwaterstand zal door de beoogde ingrepen waarschijnlijk niet veranderen.

Consequentie van de ingrepen

Door uitvoeren van graafwerkzaamheden kunnen archeologische resten worden vergraven.

2.3 Huidige situatie

Bebouwing en functie

Het plangebied is vrijwel helemaal in gebruik als weiland.

In het noorden van het plangebied staat een schuur achter de woning aan Gaarden 2b. De schuur is volgens BAG uit 1982.⁷

Bestemmingsplan

In het bestemmingsplan zijn dubbelbestemmingen Waarde Archeologie 1 (zuidelijke helft van het plangebied) en waarde Archeologische Verwachting 3 (zuidelijke helft) opgenomen. Deze zonering is gebaseerd op de oude archeologische verwachtingskaart uit 2009.

In zone Waarde Archeologie 1 geldt dat bij ingrepen dieper dan 30 cm rekening gehouden moet worden met archeologische waarden. In zone Archeologische Verwachting 3 geldt dat bij grepen groter dan 2.500 m² waarbij de bodem dieper dan 30 cm wordt verstoord, rekening gehouden moet worden met archeologische waarden.

⁷ Kadaster 2013

2.4 Aardwetenschappelijke waarden

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Noordelijk zandgebied', in de landschapszone dekzandvlakten.⁸ Dit landschap is ontstaan in de laatste ijstijd (Weichselien) toen in uitgestrekte gebieden een deken van dekzand is afgezet.⁹

De geologische kaart 1 : 50 000 geeft aan dat de natuurlijke ondergrond van het plangebied bestaat fluvioperiglaciale afzettingen afgedekt door dekzand, dunner dan twee meter (fig. 6).

Het dekzand is op sommige plaatsen afgezet als rug. Deze dekzandruggen staan op de geomorfologische kaart gekarteerd direct ten oosten en zuiden van het plangebied (fig. 7). Het plangebied zelf ligt echter in een vlakte die wordt aangeduid als 'beekoverstromingsvlakte'. De lage ligging is ook goed zichtbaar op een hoogte-reliëfkaarten (fig. 8 en 9). Het plangebied ligt op ongeveer 18 m NAP. De omliggende percelen liggen ongeveer 50 tot 80 centimeter hoger. Overigens zijn de huidige hoogteverschillen waarschijnlijk deels veroorzaakt door dat de omliggende percelen bij de aanleg van woonwijken zijn opgehoogd.

Volgens de bodemkaart heeft zich in de zuidelijke helft van het plangebied een hoge zwarte enkeerdgrond ontwikkeld (fig. 10), en in de noordelijke helft leek-/woudeerdgronden. Deze informatie is tegenstrijdig met het gegeven dat vrijwel het hele plangebied in een beekoverstromingsvlakte zou liggen; in dat geval zouden ook in vrijwel het hele plangebied leek-/woudeerdgronden aanwezig moeten zijn.

Leek-/woudeerdgronden zijn rivierkleigronden met een minerale eerdlaag. Deze zijn in dit deel van Nederland kenmerkend voor beekdalen en broekgebieden.

Het lutumrijke dek van de leek-/woudeerdgronden is 40 tot 60 cm dik en bestaat overwegend uit zavel (8-25% lutum). De ondergrond bestaat meestal uit matig fijn of zeer fijn zand.

Hoge zwarte enkeerdgronden zijn zandgronden met een dikke eerdlaag (meer dan 50 cm dik) die is ontstaan door het opbrengen van potstalmest vermengd met heide- of grasplaggen. Dit bodemtype is kenmerkend voor oude bouwlanden op dekzandruggen.

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie (fig. 6)	Geologische Overzichtskaart 1 : 250 000: ¹⁰ - Bx6: Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden; fluvioperiglaciale afzettingen (leem en zand) met een zanddek (Bx6) Geologische kaart 1 : 50 000: - Tw4: Fluvioperiglaciale afzettingen (zeer fijn-, matig fijn- en matig grof zand, plaatselijk met leem- en/of veenlagen), afgedekt door dekzand, dunner dan 2m
Bodemkunde (fig. 10)	Bodemkaart 1 : 50 000: - Leek-/woudeerdgronden; zavel, profielverloop 5, of 5 en 2, of 2 (pRn59-III); - Hoge zwarte enkeerdgronden; lemig fijn zand (zEZ23-VII)
Geomorfologie (fig. 7)	Geomorfologische kaart 1 : 50 000:

⁸ Rensink e.a. 2015

⁹ De Mulder 2003

¹⁰ De Mulder 2003

	• grotendeels: Beekoverstromingsvlakte (2M24) • in de zuidelijke punt: dekzandrug (+/- oud bouwlanddek, 4K14)
AHN (fig. 9)	Het plangebied bestaat uit een lage vlakte met het maaiveld op ongeveer 18 m NAP.

Tabel 1: Aardkundige waarden.

2.5 Historische situatie

Beltrum wordt voor het eerst genoemd omstreeks 1190 na Chr. De etymologische betekenis van Beltrum is onbekend. De bewoning in de omgeving van Beltrum vindt van oorsprong plaats op (de flanken van) droge en relatief hooggelegen dekzandruggen en -koppen. Op de dekzandrug tussen Beltrum en Groenlo ontstaat een complex van aaneengesloten akkers genaamd het Beltrumse Es. Op de dekzandkoppen worden kleinere akkers aangelegd omzoomd met houtwallen (kampontginningen). De lagere, natte gebieden zijn onaantrekkelijk voor bewoning en worden gebruikt als weiland of heide. Het buurtschap Beltrum bestaat oorspronkelijk uit clusters boerderijen in de omgeving van de Zieuwentseweg ten zuiden van het huidige dorp. Het huidige dorpshart is van recente (20^e eeuwse) datum.

Ten noordoosten van het plangebied ligt de laatmiddeleeuwse Havezate Horstwijck (AMK terrein 12.722). Van deze boerderij met gracht is een 17^e eeuwse kaart beschikbaar (fig. 12). Het plangebied ligt op de rand van de gronden van deze havezathe. Dit kan worden gereconstrueerd op basis van de kadastrale minuut van begin 19^e eeuw (fig. 12) waarop de 17^e eeuwse kaart redelijk goed kan worden geprojecteerd (fig. 13).

De 18^e eeuwse Hottingeratlas geeft voor het plangebied geen aanvullende informatie (fig. 14). Op deze kaart ligt het plangebied in een onbebouwd gebied aan de weg van Beltrum naar Groenlo.

Op de kadastrale minuut ligt het plangebied grotendeels in lage weide gronden. Een klein vlak wordt aangeduid als bouwland. Het beeld op de Bonnebladen en de eerste topografische kaart is hetzelfde: het plangebied grenst aan de zuidoostzijde en de westzijde van een kleine es (dekzandrug). Het plangebied is in gebruik als weiland (fig. 16, 15 en 17).

Bij het terrein van Havezathe Horstwijck wordt later hoeve Buursman opgericht. Deze toponiem komt terug op de Bonnebladen. Langs de noordrand van het plangebied loopt een ontsluitingsweg van de bouwlanden van Buursman richting de Heelweg (nu Meester Nelissenstraat).

Tussen 1955 en 1965 wordt bij de noordrand van het plangebied een boerderij gebouwd (fig. 18). Deze boerderij wordt in 2010 gesloopt en vervangen door een woonhuis. Tussen de jaren zeventig en negentig van de 20^e eeuw breidt Beltrum uit; vrijwel alle percelen rondom het plangebied worden bebouwd (fig. 19, 20 en 21). Eind 20^e eeuw wordt de woonwijk oostelijk van het plangebied gebouwd (fig. 3).

2.6 Mogelijke verstoringen

Er zijn geen ruilverkavelingen geweest. In het plangebied zijn geen grootschalige bodemverstoringen bekend.

2.7 Archeologische en bouwhistorische waarden

Archeologische terreinen, vondstlocaties en zaken staan weergegeven in fig. 23 en staan toegelicht in tabel 2. De belangrijkste bevindingen worden in de lopende tekst samengevat.

In het plangebied liggen geen vondstlocaties. Het plangebied is niet eerder archeologisch onderzocht.

Het plangebied is grotendeels onderdeel van AMK terrein 12.723. Het is een terrein van hoge archeologische waarde. De vondsten zijn gedaan op een terreindeel dat is geëgaliseerd. De documentatie van het AMK terrein is opgevraagd bij het ARCHIS meldpunt en weergegeven in bijlagen 2 en 3 achterin dit rapport.

Op het AMK terrein heeft in 1996 een beknopt booronderzoek plaatsgevonden.¹¹ En in 2009 is een basisbeschrijving met veldverkenning uitgevoerd.

Bij het onderzoek in 1996 is aardewerk uit de periode Bronstijd tot en met Middeleeuwen gevonden (vondstlocatie 1.082.947). Daarnaast is vuursteen aangetroffen wat niet kon worden gedetermineerd. In de basisbeschrijving staat ook een onduidelijke melding van het CAA uit 1987 "Dekzandkop. Dit terrein bestaat uit een plantsoen en een aangrenzend esdek."

Ongeveer 270 m oostelijk van het plangebied ligt AMK 12.722 met resten van het laatmiddeleeuwse Horstwijck (havezathe). Zie voor meer informatie hoofdstuk 2.5.

Binnen een straal van 500 m van het plangebied zijn nog enkele bureauonderzoeken en booronderzoeken uitgevoerd. Allen zonder archeologisch waardevolle vondsten.

In het plangebied zijn geen bekende militaire erfgoedwaarden aanwezig.¹²

Archeologische terreinen in het onderzoeksgebied

12.722 - Berkelland - BUURSEMANSWEIDE - Terrein van hoge archeologische waarde

Terrein met sporen van een havezate.

Middeleeuwen laat: 1050 - 1500 nC Nieuwe tijd: 1500 – 1950

Een voorganger van het goed Groot-Horstwijck werd in 1188 vermeld. Aan het goed was ongeveer in het midden van de 17de eeuw een korte tijd de status van havezate verbonden. Op oude kaarten is Groot-Horstwijck afgebeeld als een rechthoekig omgracht terrein met een huisplaats en een boomgaard die door een dwarsgracht van elkaar zijn gescheiden. Op de huisplaats zijn twee gebouwen en een brug over de gracht te onderscheiden. Waarschijnlijk ging het om een havezate van bescheiden allure. Tijdens het booronderzoek in 1996 zijn op twee plaatsen resten van een opgevulde gracht aangetroffen. De plaats komt ongeveer overeen met een plek waar baksteenpuin is aangetroffen (in het talud van een sloot). Er is een duidelijke verhoging in het terrein, hier heeft vermoedelijk een gebouw gestaan.

12.723 - Berkelland - BUURSEMANSWEIDE - Terrein van hoge archeologische waarde

Terrein met sporen van bewoning.

IJzertijd: 800 - 12 vC Romeinse tijd: 12 vC - 450 nC

Dit terrein bestaat uit een plantsoen en een aangrenzend esdek. Tijdens het onderzoek in 1996

¹¹ Scholte Lubberink 1996

¹² Stichting RAAP 2017; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2016

werden hier aan de oppervlakte aardewerk scherven aangetroffen, evenals enkele vuurstenen artefacten die niet nader te dateren waren dan Steentijd. De vondsten werden gedaan op de plaats waar de dekzandkop licht geëgaliseerd is. De rest van het terrein is waarschijnlijk gaaf.

Zaken (incl. evt. bijbehorende vondsten) in het onderzoeksgebied

2.205.235.100: Berkelland, Beltrum, Nelissenstraat en Voslaan, boring

Booronderzoek naar aanleiding van woningbouw. Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem in het westelijke deel van het plangebied is verstoord tot in de C-horizont. In één boring in het westelijke deel is op een diepte van ongeveer 150 cm onder maaiveld keileem aangetroffen. In het oostelijke deel van het plangebied bestaat de onverstoord bodemopbouw uit een 25 tot 35 cm dik restant van een plaggendeek op een B-horizont op een pakket keileem. De top van het keileem ligt tussen 140 en 150 cm onder maaiveld. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden.¹³

2.247.850.100: Berkelland, Beltrum, Molleweg 4, IVO Molleweg 4 te Beltrum, boring

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er voor het grootste deel van het plangebied een hoge trefkans is op het aantreffen van archeologische resten. Alleen voor het zuidelijk deel geldt een middelhoge trefkans. Er kunnen archeologische resten verwacht worden die dateren vanaf de steentijden tot en met de Nieuwe Tijd.

Uit het veldonderzoek is gebleken dat de bodem in het plangebied een bodemopbouw heeft die bestaat uit een eerdlaag van 50 tot 80 cm. In het oostelijk deel wordt de eerdlaag opgevolgd door een leemlaag die in verband kan worden gebracht met een oude waterloop die niet op bodemkaarten te traceren is. De C horizon wordt overal gevormd door zand, waarbij het zand uit het oostelijk deel een fluvioperiglaciale oorsprong heeft en het zand uit het westelijk deel bestaat uit dekzand. Er zijn tijdens het veld onderzoek archeologische indicatoren waargenomen in de vorm van houtskool. Deze houtskool maakte een verspoelde indruk en zal waarschijnlijk afgezet zijn in de bedding van de waargenomen waterloop. Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.¹⁴

4.586.467.100: Berkelland, Beltrum, Grolseweg 3a, boring

Booronderzoek naar aanleiding van bouwwerkzaamheden. Het bureauonderzoek toont aan dat er een hoge kans is op archeologische waarden in het plangebied vanaf het Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. De aanwezigheid van een eerddek van meer dan 50 cm kan archeologische vindplaatsen in de diepere ondergrond hebben beschermd.

Uit het booronderzoek blijkt dat in plangebied 1 (noorden van het terrein) sprake is van een hoge bruine enkeerdgrond op een dekzandrug. De totale dikte van de eerdaag varieert tussen 90-135 centimeter. Hieronder is sprake van dekzandafzettingen van de Formatie van Bostel, laagpakket van Wierden. Boven in de eerdlaag is een scherp steengoed aangetroffen waaruit herleid kan worden dat de eerdlaag mogelijk al in de 16 eeuw is gevormd. Er zijn echter geen indicaties voor nederzettingssporen aangetroffen uit de periode voor of na de heideontginning. Het plangebied is in het verleden in gebruik geweest als akkerland.

In plangebied 2 (zuiden van het terrein) varieert de dikte van de eerdlaag tussen 30 en 100 centimeter. Hieronder is sprake van een dik pakket dekzand waar in meerdere boringen een intacte B-horizont is aangetroffen (veldpodzol). Dit bevestigt dat het plangebied in het verleden een heideveld is geweest (Beltrumsche Veld). Er zijn geen indicatoren aangetroffen voor een vindplaats.¹⁵

Vondstlocaties los

1.082.947: Berkelland, Beltrum, Buursemanweide, (veld)kartering

Concentratie scherfmateriaal en enkele stuks vuursteen uit een plantsoen in de nieuwbouwwijk Buursemanweide te Beltrum. Het betreffende plantsoen is aangelegd op een uitloper van een dekzandrug die zich naar het oosten voortzet onder een kleine es. De scherven zijn gevonden op een plaats waar de dekzandrug is geëgaliseerd ten behoeve van de aanleg van het plantsoen. De rest van het terrein is waarschijnlijk gaaf. Het vondstmateriaal dateert uit de IJzertijd of aangrenzende perioden en het eind van de Vroege en/of het begin van de Late Middeleeuwen A. De aanwezigheid van ouder middeleeuws materiaal kan niet helemaal uitgesloten worden, ten gevolge van de slechte herkenbaarheid van materiaal uit die periode. Het vuursteenmateriaal is niet aan een bepaalde periode toe te kennen.

Op deze locatie zijn de volgende vondsten geregistreerd:

13 Fijma en Van der Kuijl 2008

14 Veenstra 2009

15 Woolschot en Van der Kuijl 2018

- 2 stuks, keramiek, Proto-steengoed, Late Middeleeuwen A
- 14 stuks, keramiek, aardewerk, handgevormd, Late Bronstijd - Romeinse Tijd
- 1 stuks, keramiek, Pingsdorf geelwitbakkend, Vroege Middeleeuwen D - Late Middeleeuwen A
- 12 stuks, keramiek, kogelpot, Vroege Middeleeuwen C - Late Middeleeuwen A: Steengruis/grofzandmagering
- 1 stuks, vuursteen, brok, Mesolithicum – Neolithicum
- 1 stuks, vuursteen, afslag, Mesolithicum - Neolithicum

1.082.948: Berkelland, Beltrum, Buursemanweide, (veld)kartering

Losse vondst van een sterk verweerde kogelpotscherf in het nieuwbouwwijkje Buursemanweide (straat Buurseman) te Beltrum. De scherf is gevonden naast een bouwput op de plaats van de voor nieuwbouw gesloopte boerderij Hofman. Ter plaatse bevindt zich een kleine dekzandverhoging die wordt omgeven door sterk lemige beekafzettingen. Het is niet uitgesloten dat de scherf zich in secundaire ligging bevond en is meegekomen met grond die ten behoeve van de nieuwbouw is aangevoerd.

Op deze locatie is de volgende vondst geregistreerd: 1 stuks, keramiek, kogelpot, Vroege Middeleeuwen C - Late Middeleeuwen A: Steengruis/grofzand magering.

Tabel 2: Bekende archeologische waarden tot ca. 500 m van het plangebied.

In het plangebied staan geen bekende (ondergrondse) bouwhistorische waarden geregistreerd.¹⁶

2.8 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Noordelijk zandgebied', in de landschapszone dekzandvlakten. Een deel van het plangebied ligt in een beekoverstromingsvlakte waarin zich leek-/woudeerdgronden hebben ontwikkeld. Het zuidelijke deel ligt op de rand van een dekzandrug waarop zich een enkeerdgrond heeft ontwikkeld. Bij een verkenning in 1996 zijn aardewerk scherven en vuursteenvondsten gedaan in dit of het naastliggend perceel (dat is niet duidelijk). Het plangebied is onderdeel van AMK terrein 12.723. Het complextype in de AMK geeft een datering van IJzertijd tot en met Romeinse Tijd. Op basis van de vondsten die in 1996 zijn gedaan is een bredere datering logischer.

1: Datering

Bronstijd tot en Middeleeuwen.

2: Complextype

Archeologische resten uit de periode van landbouwsamenlevingen, staatssamenlevingen gerelateerd aan bewoning, economie, infrastructuur, rituelen en begravingen.

3: Omvang

Archeologische resten gerelateerd aan bewoning uit genoemde periode kunnen worden beschouwd als vlakelementen met variabele omvang (klein tot groot). Sommige complextypen kunnen zich ook als puntelementen manifesteren (begravingen, depots) of als lijnelementen (wegen, watergangen, percelering).

¹⁶ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2017

4: Diepteligging

Het archeologische niveau ligt onder de bouwvoor, of dikke eerdlaag, naar verwachting tussen 50 cm en 100 cm onder maaiveld.

5: Gaafheid en conservering (fysieke kwaliteit)

Over de conservering van sporen en artefacten zijn geen gegevens bekend.

6: Locatie

Hele onderzoeksgebied.

7: Uiterlijke kenmerken (prospectie kenmerken):

Archeologische resten kenmerken zich door een sporenniveau.

8: Mogelijke verstoringen

Bij de verkenning van 1996 wordt gesproken van 'een licht geëgaliseerde dekzandkop.' De bodem kan dus licht verstoord zijn. Daarnaast is het terrein eeuwenlang gebruikt als akker en kan er sprake van verploeging.

Specificatie LS05 van de BRL4000 verplicht dat aansluitend op het formuleren van de gespecificeerde verwachting een onderzoeksstrategie wordt opgesteld om deze verwachting te toetsen aan de feiten gebruik makend van het stroomdiagram van protocol 4003 Inventariserend veldonderzoek.

Omdat al bekend is dat het plangebied onderdeel is van een archeologisch terrein is een karterend onderzoek niet zinvol. In plaats daarvan zal de aard- en intactheid van het bodemprofiel nader worden bepaald door middel van verkennende boringen.

3 Booronderzoek

3.1 Inleiding

De ligging van het plangebied staat afgebeeld op topografische kaart in fig. 1. In het plangebied is een ontwikkeling voorzien met grondwerkzaamheden. Daardoor worden mogelijk archeologische waarden verstoord. Voor de beoogde ontwikkeling is een bureauonderzoek uitgevoerd (zie hoofdstuk 2 van dit rapport) waarbij een gespecificeerde archeologische verwachting is opgesteld. Op basis daarvan is een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd.

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1,¹⁷ in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig". Het veldonderzoek is uitgevoerd volgens specificatie "VS03 Uitvoeren booronderzoek". Het onderzoek is gerapporteerd volgens specificatie "VS05 Opstellen standaardrapport IVO - O/P".

Het onderzoeksgebied voor het booronderzoek is hetzelfde als het plangebied.

Het veldonderzoek bestond uit een inventariserend veldonderzoek (specificatie VS03), verkennende fase.

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de verkenning wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd. Deze methode is toegepast omdat nog onvoldoende informatie over de bodemopbouw beschikbaar is om te kunnen beslissen of en welk type karterend of waarderend onderzoek eventueel uitgevoerd kan worden.

3.2 Methode

De werkwijze in het veld was als volgt:

Boortype: 7 cm Edelmanboor,

Aantal boringen: Negen.

Boordiepte: De boringen zijn gezet tot in de C horizont, tot minimaal 90 cm en maximaal 140 cm onder het maaiveld.

Grid: De boringen zijn geplaatst in twee raaien waarvan het laatste boorpunt samenvalt. De afstand tussen de boringen in een raai is ongeveer 35 m.

Waarnemingswijze: Het sediment is met de hand bemonsterd en met het blote oog onderzocht door het te versnijden en te verbrekken. De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een plastic zeil. Representatieve uitgelegde boorprofielen zijn gefotografeerd.

Classificatie bodemtextuur en archeologische indicatoren: De opgeboorde grond is beschreven op basis van de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1 (ASB 1.1), dit omvat

¹⁷ SIKB 2018

NEN 5104.¹⁸

Locatie bepaling X en Y: De X en Y coördinaten van de boringen zijn bepaald met een GPS met een nauwkeurigheid van 2 m.

Hoogte bepaling: De Z coördinaat is na afloop van het veldwerk bepaald aan de hand het AHN.¹⁹

De gegevens zijn digitaal in het veld geregistreerd. Het veldwerk is uitgevoerd op donderdag 23 april 2020 door [REDACTED] (KNA Senior Prospector) en F. Roodenburg (junior archeoloog).

Voorgaand aan het veldwerk is een plan van aanpak opgesteld. Het plan van aanpak is geregistreerd in ARCHIS3.

3.3 Resultaten en bodemkundige en geologische interpretatie

De locaties van de boringen zijn in fig. 25 weergegeven. De boorgegevens staan in Bijlage 1. Met de gegevens is een schematische doorsnede gemaakt. Deze is weergegeven in fig. 26.

Onder andere op basis van de textuur, kleur en bijmengingen kunnen de volgende pakketten worden onderscheiden, van onder naar boven:

Pakket 1: Dekzand.

De ondergrond bestaat in het hele plangebied uit zwak siltig matig fijn en matig grof zwak siltig zand. Het pakket is kalkloos. De top van het pakket ligt tussen 40 en 80 cm -mv (1721 en 1757 cm NAP). In het pakket bevinden zich lagen met roest (een spoor, weinig en soms veel). Dit bodemmateriaal wordt geïnterpreteerd als dekzand.

Pakket 2: Beekafzettingen.

Op het dekzand ligt een pakket siltige en zandige klei. Het pakket is 25 tot 55 cm dik en kalkloos. In het pakket bevinden zich lagen met roest (een spoor en weinig). Het pakket is overal aanwezig behalve in boorprofielen 1 (in de noordwestelijke punt) en boorprofiel 7 (ongeveer in het midden). De top van het pakket ligt tussen 15 en 30 cm -mv (1757 en 1797 cm NAP). In dit pakket zijn roest en mangaanconcreties aanwezig, soms van een centimeter grootte. Dit is een overeenkomst met de beschrijving in de bijlage van de bodemkaart dat in het dekzandgebied de leek-/woudeerdgronden 'roodoornig' zijn, alhoewel de aanduiding die daarvoor op de bodemkaart wordt gebruikt in het plangebied ontbreekt.

Pakket 3: Omgewerkt

De top van het bodemprofiel is meestal omgewerkt tot een diepte van 15 tot 30 cm. Op twee plaatsen is de bewerkingsdiepte groter; in boorprofiel 1 is de bodem tot 85 cm diep geroerd, en in boorprofiel is dat tot 80 cm. In het pakket bevinden zich lagen met roest (een spoor). Het pakket bestaat overwegend uit zand. Op een aantal plaatsen is sprake van een zand-klei mengsel doordat waarschijnlijk klei uit het onderliggende pakket is verwerkt. Verspreid in het hele plangebied zijn in dit pakket kleine fragmenten baksteen (orde grootte millimeters) aanwezig.

¹⁸ Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989

¹⁹ Kadaster en PDOK 2014

Vermoedelijk is het 15 tot 30 cm dikke zandpakket in het plangebied een zandpakket opgebracht om de bodem te verstevigen.

In de grond bij boring 1 bevinden zich in dit pakket ook fragmenten vlakglas (modern). Hier is in 2010 een 20^e eeuwse boerderij met schuren gesloopt (fig. 21).

Vermoedelijk betreft de omgewerkte grond in boorprofiel 7 een gedempte sloot of greppel.

Volgens de bodemkaart zijn de leek-/woudeerdgronden alleen in de noordelijke helft aanwezig. Uit het booronderzoek blijkt echter dat deze gronden in het hele plangebied aanwezig zijn, afgezien van boorpunten 1 en 7. De enkeerdgronden die op de bodemkaart in het zuidelijke deel staan gekarteerd (fig. 10) zijn daar niet aanwezig.

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op een vindplaats. Er zijn geen vondsten verzameld.

De grondwaterstand tijdens het onderzoek bevond zich tussen 70 en 120 cm - mv.

3.4 Archeologische interpretatie

De landschappelijke ligging en bodemtype van het plangebied corresponderen met de aanduiding beekoverstromingsvlakte (geomorfologische kaart, fig. 7).

Dat betekent dat het plangebied landschappelijk een ongunstige ligging heeft voor de vestiging van een erf. Het is onwaarschijnlijk dat in het plangebied archeologische resten van bewoning aanwezig zijn.

4 Waardestelling en Selectieadvies

Conform KNA 4.1 vormt een waardestelling (VS06) en selectieadvies (VS07) van vindplaatsen onderdeel van een standaardrapport (VS05).

Het plangebied ligt grotendeels in een terrein op de Archeologische Monumenten Kaart: terrein 12.723 - Berkelland - Buursemanweide - Terrein van hoge archeologische waarde.

In het terrein zijn sporen van bewoning aanwezig uit de periode IJzertijd tot en met Romeinse tijd. Dit terrein bestaat volgens de beschrijving uit een plantsoen en een aangrenzend esdek.

Uit onderhavig booronderzoek blijkt dat de natuurlijke afzettingen in het westelijke deel van dit AMK bestaan uit beekafzettingen op dekzand. Er is geen dekzandkop en er is geen esdek. De kans is daarom klein dat in het onderzochte terreindeel archeologische sporen van bewoning aanwezig zijn en daarom is archeologische waarde van dit perceel is dus laag.

Op basis daarvan luidt het selectie advies: vrijgave.

5 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

Wat betreft het bureauonderzoek:

1. *Wat is a) de aard (ontstaanswijze), b) diepteligging en c) ouderdom van de relevante natuurlijke afzettingen in het omringende gebied (binnen een afstand tot ca. 200 m van de onderzoekslocatie) en in de ondiepe ondergrond? a) Hoe dik is de holocene deklaag?*

De natuurlijke ondergrond bestaat fluvioperiglaciale afzettingen afgedekt door dekzand. Het plangebied ligt in een beekoverstromingsvlakte. Direct ten oosten en zuiden van het plangebied liggen kleine dekzandruggen.

Dekzandkoppen en -ruggen zijn ontstaan door het opstuiven van zand onder periglaciale droge condities met weinig vegetatie aan het einde van het Pleistoceen. Eventuele beekafzettingen bestaan waarschijnlijk uit een enkele decimeters dik kleidek. Het kleidek ligt op het dekzand.

2. *Wat is a) de aard (ontstaanswijze en classificatie) b) diepteligging, c) genese en a) gaafheid van natuurlijke bodemhorizonten in het omringende gebied?*

In het plangebied en omringende gebied is sprake van leek-/woudeerdgronden. Dit zijn rivierkleigronden met een minerale eerdlaag. De gronden bestaan uit A en C horizonten. Deze gronden zijn in dit deel van Nederland kenmerkend voor beekdalen en broekgebieden. Ze komen in dit deel van het land voor in associatie met beekkeerdgronden. De enkeerdgronden bestaan uit een dikke A horizont (meer dan 50 cm) op het oorspronkelijke dekzand. Mogelijk zijn resten van oude akkerlagen en daaronder B horizonten van podzolgronden bewaard.

3. *Wat is a) de aard (ontstaanswijze), b) diepteligging, c) genese en a) gaafheid van eventueel aanwezige antropogene bodemhorizonten (akkerlagen en overige 'verstoringlagen', bemestingslagen e.o.) in het omringende gebied?*

Het plangebied is langdurig als landbouwgrond gebruikt, vermoedelijk altijd als weiland of als bouwland. In dat laatste geval is een bouwvoor aanwezig. Mogelijk is ook een plaggendek aanwezig. Het plaggendek is ontstaan in de Late Middeleeuwen of later door het opbrengen van heideplaggen en mest over een lange periode om de grond vruchtbaarder te maken.

4. *Wat is a) de aard (ontstaanswijze), b) dikte, en c) omvang van eventueel in het omringende gebied voorkomende afdekkende lagen en de (geschatte) ouderdom daarvan (plaggendek, stuifzandlaag, colluvium, kleidek, afvallaag, ophogingslaag)?*

Een plaggendek, als dat aanwezig is, is waarschijnlijk van middeleeuwse of Nieuwe tijdse oorsprong. Een kleidek kan gedurende het hele Holoceen in de beekoverstromingsvlakte zijn gevormd.

5. *Wat is het historisch landgebruik van de onderzoekslocatie en het omringende gebied geweest, uitgaande van a) kaarten van de Man, b) de Hottingerkaart, c) het Kadastraal minuutplan, d) de Topografisch Militaire Kaart 1850 en e) het Bonneblad?*

Het plangebied ligt niet op de kaart van De Man. Op de Hottinger atlas uit 1773-1794, het kadastraal minuutplan uit 1811-1832, het Topografisch Militaire Kaart uit 1850, Bonnebladen (19^e en 20^e eeuw) en topografische kaarten (20^e eeuw) is het plangebied in gebruik als landbouwgrond, hoofdzakelijk als weiland.

6. *Welke gegevens met betrekking tot archeologische complexen zijn reeds binnen het onderzoeksgebied en/of binnen de landschappelijke eenheden rondom de onderzoekslocatie bekend? Vermeld per vondst- en/of spoorcomplex minimaal:*
- a) *bronvermelding (onderzoeksrapportages, ARCHIS-gegevens)*
 - b) *de materiaalcategorieën*
 - c) *ouderdom*
 - d) *ruimtelijke (geografische) verspreiding*
 - e) *stratigrafische verspreiding (diepteligging en/of dikte vondstlaag)*
 - f) *fragmentatie*
 - g) *waarnemingsmethode*
 - h) *interpretatie*

Het plangebied ligt grotendeels in een terrein op de AMK terrein 12.723. In het terrein zijn sporen van bewoning aanwezig uit de periode IJzertijd tot en met Romeinse tijd. Zie verder hoofdstuk 2.7.

7. *Gegeven 1 tot en met 4; met welke (primaire) natuurlijke formatieprocessen (fasen van sedimentatie, erosie, laterale verplaatsing, bodemvorming, degradatie e.d.) heb je te maken in het onderzoeksgebied?*

Het plangebied is, voor zover het in een beekoverstromingsvlakte ligt, waarschijnlijk lange tijd erg nat geweest. Bodemvorming is in dat geval een langzaam proces. Er ontstaan vaaggronden. In periodes met veel water zal de beekoverstromingsvlakte zijn ondergelopen en is klei afgezet. In het deel van het plangebied waar zich mogelijk een enkeerdgrond heeft ontwikkeld, hebben zich eerst veldpodzolgronden ontwikkeld onder natuurlijke omstandigheden. Vanaf het moment dat deze gronden zijn gebruikt als bouwland is een akkerlaag ontstaan (mogelijk prehistorie) en daarna een plaggendeek (Middeleeuwen en Nieuwe tijd).

8. *Gegeven 5 en 6; met welke (primaire) culturele formatieprocessen (grondbewerking, bemesting, ophoging, betreding, percelering, [de-]constructie, materiaaltypen, materiaalgebruik en materiaaldepositie e.d.) heb je te maken in het onderzoeksgebied [inclusief (sub)recente bodemverstoring als gevolg van (sub)recent landgebruik/inrichting]?*

Mogelijk is door langdurig agrarisch gebruik plaggendeek opgebracht. Ook kan de grond bij het agrarisch gebruik zijn verploegd.

9. *Gegeven 7 en 8; welke kunnen een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming (geografisch en stratigrafisch) van eventuele aanwezige vondstspreidingen, de vondstdichtheid, vondst- en spoorniveaus (stratigrafisch), en de fysieke kwaliteit van eventueel aanwezige archeologische resten?*

Als het plangebied langdurig is geploegd kunnen vondsten zijn opgenomen in een akkerlaag en plaggendeek. Ook kunnen met het plaggendeek vondsten van elders zijn opgebracht.

10. *Gegeven 1 tot en met 9; wat is de aard (mobilia [materiaalsoorten, fragmentatie, dichtheden], immobilia, ruimtelijke en stratigrafische spreiding, etc.) van (mogelijk) aanwezige vondst- en/of spoorcomplexen?*

Eventuele archeologische resten worden verwacht in de top van de oorspronkelijke bodem voor zover een dekzandrug aanwezig is. De dichtheid en spreiding van vondsten zijn onbekend.

11. *Hoe manifesteren deze zich tijdens prospectieonderzoek (prospectiekenmerken, geografisch en stratigrafisch)?*

Zie gespecificeerde verwachting (hoofdstuk 2.8)

12. *Welke vondst- en/of spoorcomplexen (conform het principediagram) kunnen binnen het onderzoeksgebied aangetoond worden? Licht beargumenteerd toe.*

Zie gespecificeerde verwachting (hoofdstuk 2.8)

13. *Met de inzet van welke zoekmethoden (detectie- en waarnemingsvorm, monsterbehandeling en zoekstrategieën) kunnen deze vondst- en/of spoorcomplexen (indicatoren) systematisch opgespoord worden (zoeksleuven, booronderzoek, veldkartering, geofysisch etc.)? Licht beargumenteerd toe met verwijzing naar de verschillende KNA-leidraden.*

Archeologische resten die zich kenmerken als een spreiding van hoofdzakelijk sporen met een karterend proefsleuvenonderzoek.²⁰

Voor het verkennend booronderzoek:

14. *Wat is a) de aard (ontstaanswijze, textuur, kleur), b) diepteligging en c) ouderdom van de relevante natuurlijke afzettingen in de ondiepe ondergrond ter plaatse van het onderzoeksgebied? a) hoe dik is de holocene deklaag?*

In het plangebied liggen beekafzettingen (klei) op dekzand. Het bodemtype is leek-/woudeerdgronden. Er zijn geen enkeerdgronden aanwezig. Een dekzandkop ontbreekt. Eerder kan worden gesproken van een dekzandvlakte die afgedekt is met beekafzettingen (overstromingsvlakte).

15. *Wat is a) de aard (kleur, textuur, samenstelling), b) diepteligging, c) genese en d) gaafheid van natuurlijke en eventueel antropogene bodemhorizonten (akkerlagen en overige 'verstoringlagen', bemestingslagen e.d.), ter plaatse van het onderzoeksgebied?*

Op de beekafzettingen ligt een enkele decimeters dik pakket zand. Vermoedelijk is dit opgebracht. De horizonten betreffen hoofdzakelijk een donkere grijs, grijsbruine of bruingrijze A horizont (in de opgebrachte zanddek) op C horizonten (de beekafzettingen).

16. *Wat is a) de aard, b) dikte en c) omvang van eventueel ter plaatse van het onderzoeksgebied voorkomende afdekkende lagen en de (geschatte) ouderdom daarvan (plaggendek, stuifzandlaag, kleidek, afvallaag, ophogingslaag)?*

De beekafzettingen (kleidek) is 25 tot 55 cm dik. Het zanddek hierop is overwegend 15 tot 30 cm dik. Op twee plaatsen is het dikker: 80 (boring 7) en 65 cm (boring 1) dik.

²⁰ Tol, Verhagen, en Verbruggen 2012

17. *Indien er afdekkende lagen voorkomen; wat is a) de aard (ontstaanswijze, kleur, textuur, samenstelling), b) gaafheid en c) dikte van het onderliggende afgedekte bodemprofiel (natuurlijke en antropogene bodemhorizonten zoals oude akkerlagen) en/of afzettingen?*

Het afgedekte bodemprofiel bestaat uit beekafzettingen op dekzand. Zie verder hoofdstuk 3.3.

18. *Wat is a) de diepte tot waarop artefacten van recente ouderdom ('modern' afvalmateriaal) in het bodemprofiel voorkomen en/of b) tot welke diepte in het bodemprofiel is sprake van een 'recente' bodemverstoring (bodemgaafheid)?*

Deze zijn aanwezig in de bovenste pakket tot maximaal 65 cm onder maaiveld en het betreft baksteen en glas.

6 Advies

Het plangebied ligt grotendeels in AMK terrein 12.723. In dit terrein zijn sporen van bewoning aanwezig uit de periode IJzertijd tot en met Romeinse tijd. De begrenzing van het AMK terrein berust waarschijnlijk op de veronderstelde verbreiding van een dekzandrug afgedekt door een enkeerdgrond.

Uit het booronderzoek blijkt dat het onderzochte perceel een andere bodemopbouw heeft. Er is sprake van een beekoverstromingsvlakte. Het bodemprofiel bestaat uit beekafzettingen die liggen op dekzand. Op de beekafzettingen ligt een zandpakket van 15 tot 30 cm dik.

Er is geen dekzandkop en er is geen esdek. De kans is klein dat in het onderzochte perceel sporen van bewoning aanwezig zijn. De archeologische waarde van dit perceel is daarmee laag. Op basis daarvan kan het perceel naar oordeel van Bureau voor Archeologie worden vrijgegeven voor de beoogde ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij de graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met de Erfgoedwet uit 2015. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Berkelland.

7 Literatuur

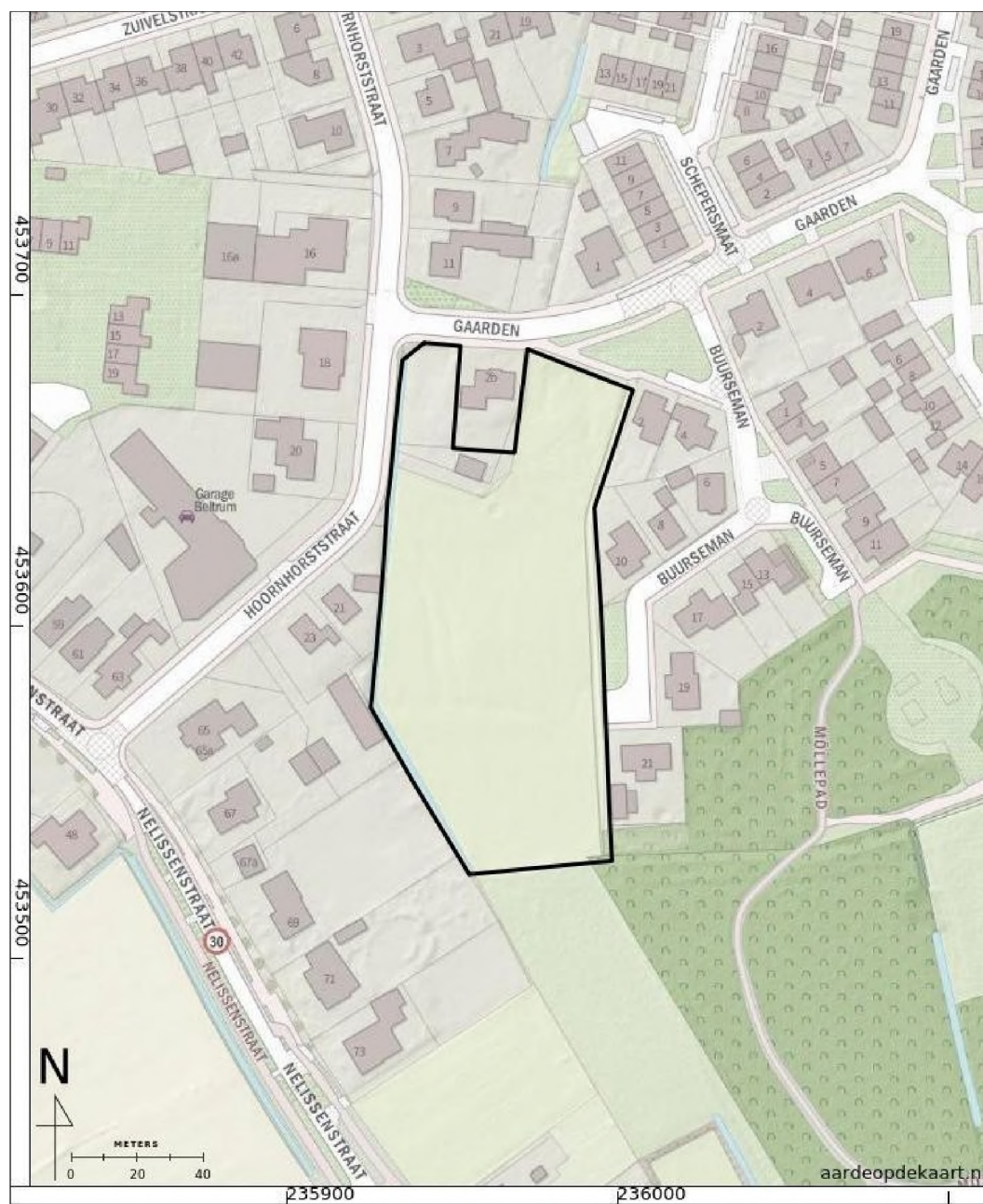
- van den Berg, M.W., C.J. van Houten, en C. den Otter. 2000. "Geologische kaart van Nederland : toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1: 50.000 = Geological map of the Netherlands: Enschede West, Enschede Oost/Glanerbrug (34 W, 34 O/35) : korte toelichting". Utrecht: Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO. Wageningen University & Research - Library.
- Bosch, J.H.A. 2008. "Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1: Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2". 2008-U-R0881/A. Deltares-rapport.
- de Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].
- Fijma, P., en E. van der Kuijl. 2008. "Archeologisch onderzoek Hoek Nelissenstraat en Voslaan te Beltrum". Grontmij Archeologische Rapporten 666. Assen: Grontmij Nederland BV.
- van Geelkercken, I., en N. van Geelkercken. 1640. "De havezathe Horstwijck onder Beltrum en de daartoe behorende gronden". <https://proxy.archieven.nl/0/8DBEA134AA904B25A98BC7C7FAF83357>.
- Kadaster. 1811. "Kadastrale Minuten". 1832. <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>.
- . 2013. "BAG-Viewer". <http://bagviewer.geodan.nl/index.html>.
- Kadaster, en PDOK. 2014. "AHN2 en 3 - WCS service". <http://nationaalgeoregister.nl>.
- Kleinsman, W.B., en J.A.M. ten Cate. 1979. "Geomorfologische kaart van Nederland : schaal 1:50.000: Blad 34-35 Enschede-Glanerbrug". Wageningen [etc.]: Stichting voor Bodemkartering [etc.].
- Land-id. 2016. "Berkelland, Beltrum. Toonbeeld van de wederopbouw". Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2016/01/01/berkelland-beltrum-een-toonbeeld-van-wederopbouw>.
- Nederlands Normalisatie Instituut. 1989. *Geotechniek: classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.
- Rensink, E., H.J.T. Weerts, M. Kosian, H. Feiken, en B.I. Smit. 2015. "Archeologische Landschappenkaart van Nederland. Methodiek en kaartbeeld". Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. <https://doi.org/10.17026/dans-xf6-ywnd>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2016. "Kaart van verdedigingswerken, alle linies en stellingen". <https://landschapinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/militaire-landschapskaart>.
- . 2017. "Rijksmonumentenregister". [Cultureelerfgoed.nl](https://cultureelerfgoed.nl/monumentenregister). <https://cultureelerfgoed.nl/monumentenregister>.
- . 2020. "Archis3 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed". <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "e-depot voor de Nederlandse archeologie". <http://www.edna.nl>.
- Roode, F. de, E.I. Schuurman, en D.E. Smal. 2009. "Archeologische monumentenzorg in de gemeente Berkelland; deel 1: startnota archeologische monumentenzorg; deel 2: toelichting op de archeologische landschappen- en beleidskaart". RAAP-rapport 1701. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- Scholte Lubberink, H.B.G. 1996. "Verslag van het verkennende archeologisch onderzoek (28-05-1996) naar de havezathe Groot-Horstwijck in een deel

- van het uitbreidingsplan Buurseman-weide(en omstreken). Beltrum, Gemeente Eibergen". Tussenverslag. Amsterdam: RAAP Archeologisch Adviesbureau.
- van der Sijs, N. 2010. "Etymologiebank". <http://www.etymologiebank.nl>.
- SIKB. 2018. "BRL 4000: Beoordelingsrichtlijn Archeologie, versie 4.1". SIKB. https://www.sikb.nl/doc/BRL4000/BRL%20SIKB%204000%20Archeologie%20versie%204_1.pdf.
- Stichting RAAP. 2017. "Indicatieve Kaart Militaire Waarden (IKME)". december 22.
- Stichting voor Bodemkartering. 1979. "Bodemkaart van Nederland 1:50.000 : toelichting bij de kaartbladen 34 West Enschede en 34 Oost Enschede - 35 Glanerbrug". Wageningen: Stiboka. <http://edepot.wur.nl/117814>.
- Veenstra, J.B. 2009. "Archeologisch onderzoek Molleweg 4 te Beltrum. Inventariserend veldonderzoek." Grontmij Archeologische Rapporten 807. Assen: Grontmij Nederland BV.
- Versfelt, H. J. 2003. "De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland, 1773-1794". Groningen: Heveskes.
- Willemse, N.W., en L.J. Keunen. 2014. "Archeologie in de gemeente Berkelland; een actualisatie van de archeologische waarden- en verwachtingskaart". RAAP-rapport 2878. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.
- Willemse, N.W., en M. Kocken. 2012. "Archeologie met beleid, Afwegingskader voor archeologiebeleid in de Regio Achterhoek". RAAP-rapport 2501. Amsterdam.
- Woolschot, D., en E.E.A. Van der Kuijl. 2018. "Bureauonderzoek en Verkennend Booronderzoek Archeologie Plangebied Grolseweg 3a te Beltrum". Hamaland rapport 171760. Zelhem: Hamaland Advies. <https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl/Archis3/Zaakdocumenten/458/4586467/afm/>.

Figuren

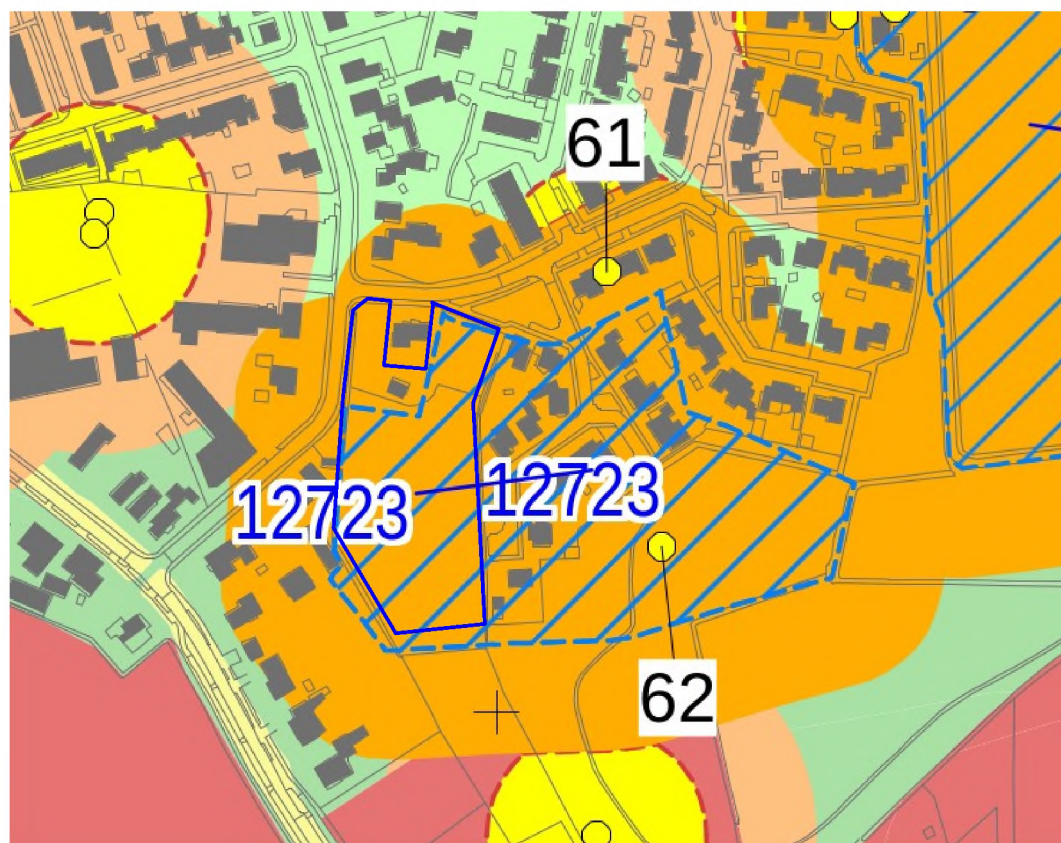
Figuur 2: Luchtfoto 2018.

Figuur 3: Topografische kaart.

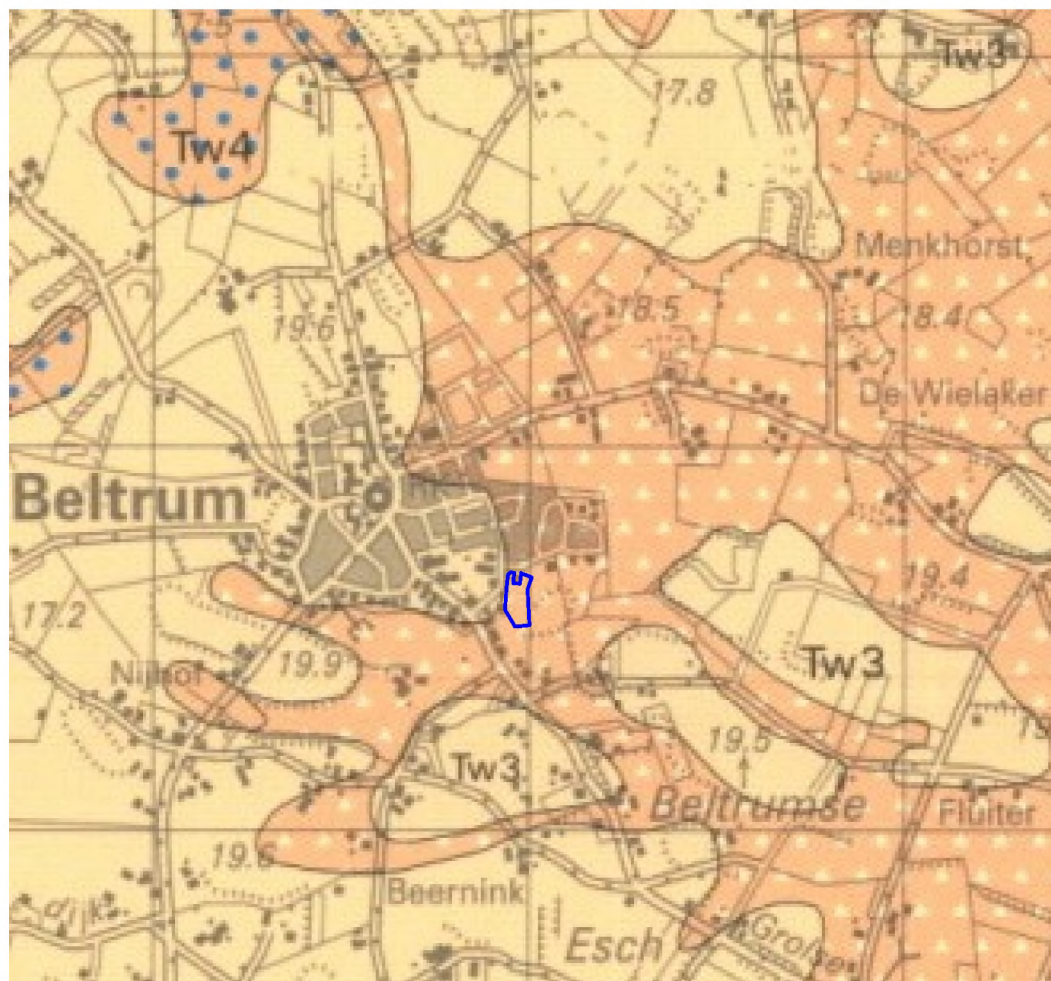

Figuur 4: Inrichtingsschets.

- AWG categorie 2 (archeologische monumenten met attentiezone 50 m)
- AWG categorie 3 (bekende archeologische vindplaats met rondom attentiezone van 50 m)
- AWG categorie 4 (historische stads- en dorpskern)
- Circumvallatielinie, element bekend
- Circumvallatielinie, element bij benadering bekend
- Archeologische Waardevol Verwachtingsgebieden (AWV)**
- AWV categorie 5 (hoog+afgedekt)
- AWV categorie 6 (hoog)
- AWV categorie 7 (middelmatig)
- AWV categorie 8 (laag)
- AWV categorie 9 (laag voor nederzittingsresten, hoog voor water gerelateerde archeologische resten)

Figuur 5: Archeologische beleidskaart gemeente Berkelland (Willemse en Keunen 2014).

Zand (F. v. Twente, dekzand) dunner dan 2m.
Sand (Twente F., coversand) < 2m

Formatie van Twente *Twente Formation*

Dekzand (zeer fijn- en matig fijn zand, vaak iets lemig) dikker dan 2m.
Coversand (very fine and moderately fine, sometimes loamy) > 2m

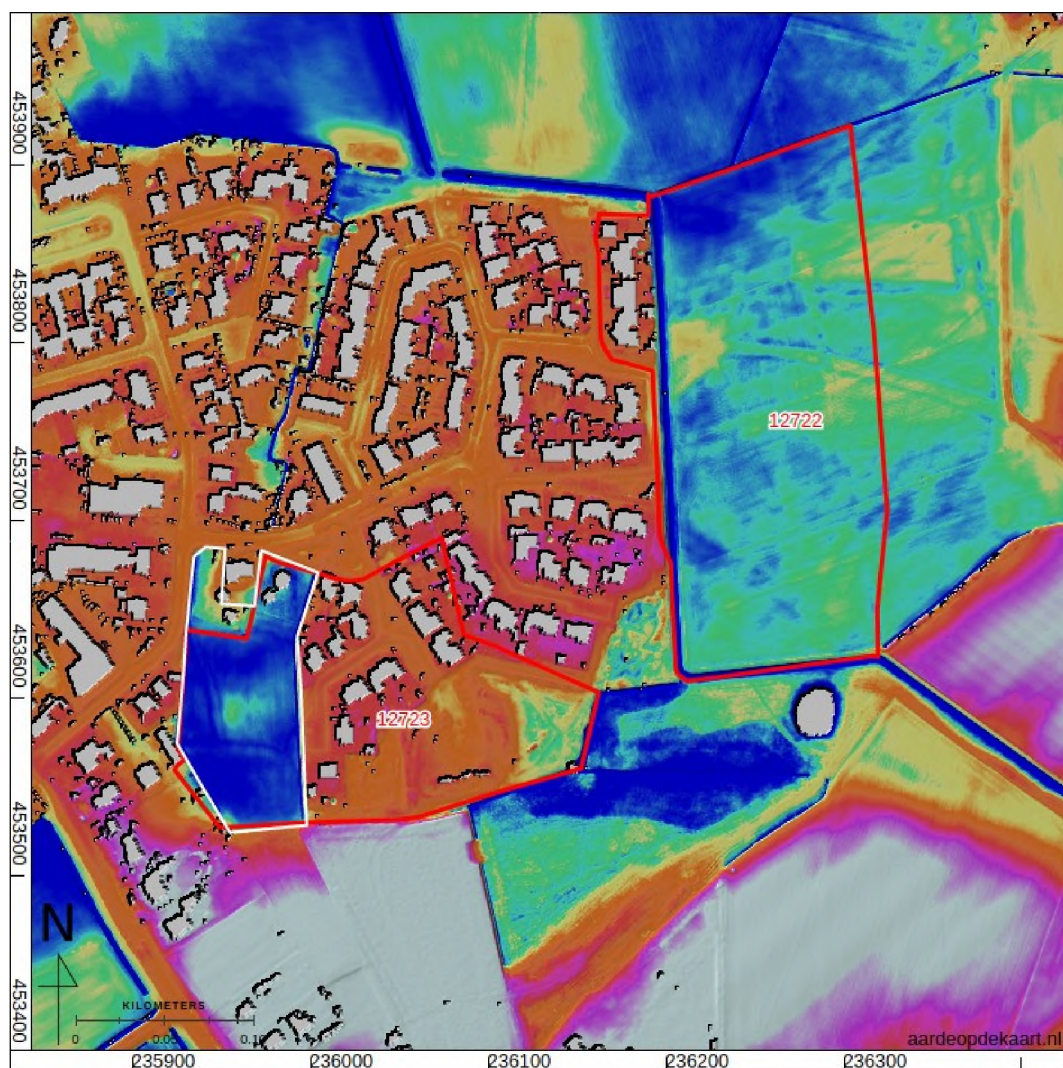

Fluvioperiglaciale afzettingen (zeer fijn-, matig fijn- en matig grof zand, plaatselijk met leem- en/of veenlagen) dikker dan 2m.
Fluvioperiglacial deposits (very fine, moderately fine and moderately coarse sand, locally with loam or peat layers) > 2m

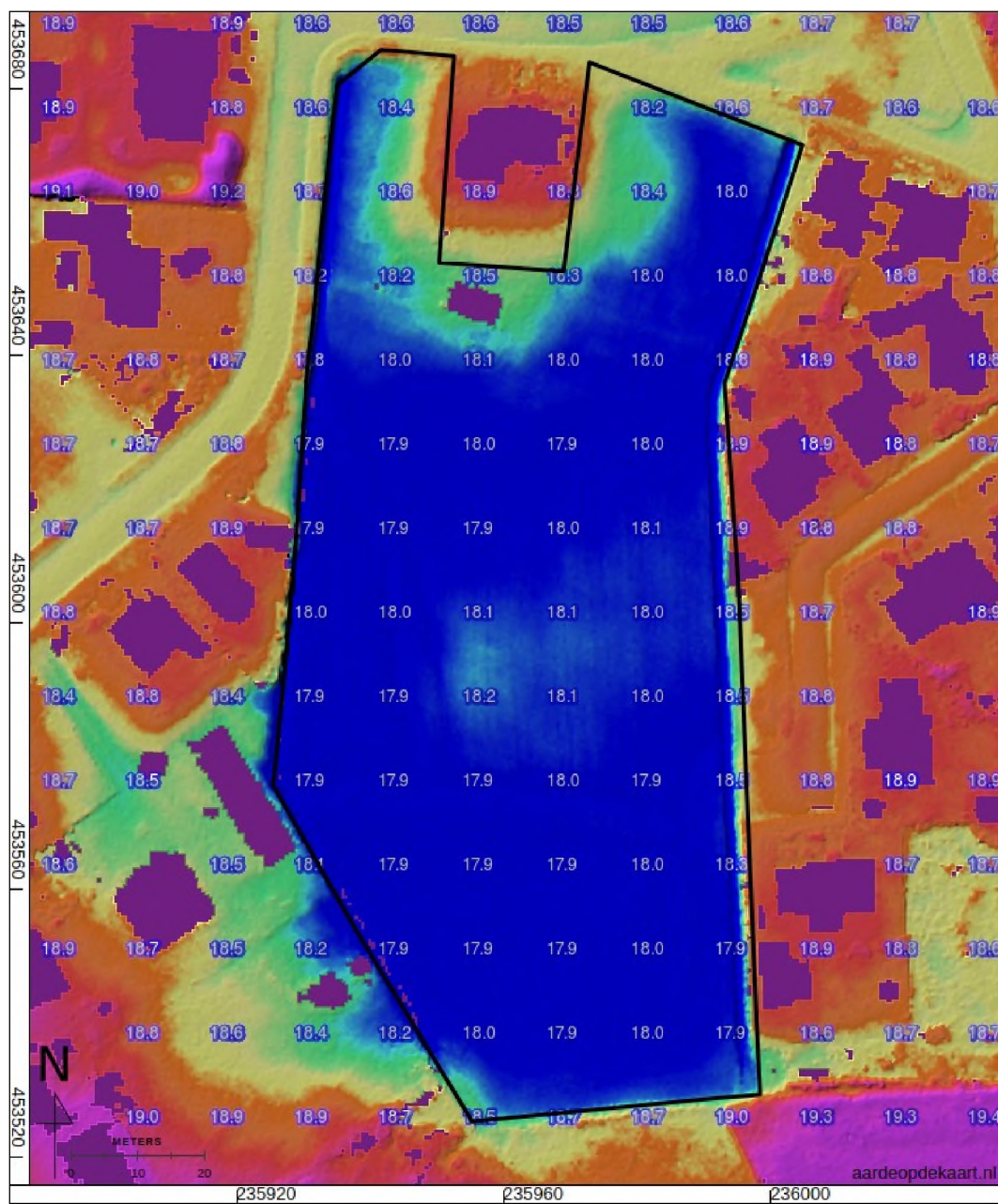
Figuur 6: Geologische kaart (Van den Berg, Van Houten, en Den Otter 2000).

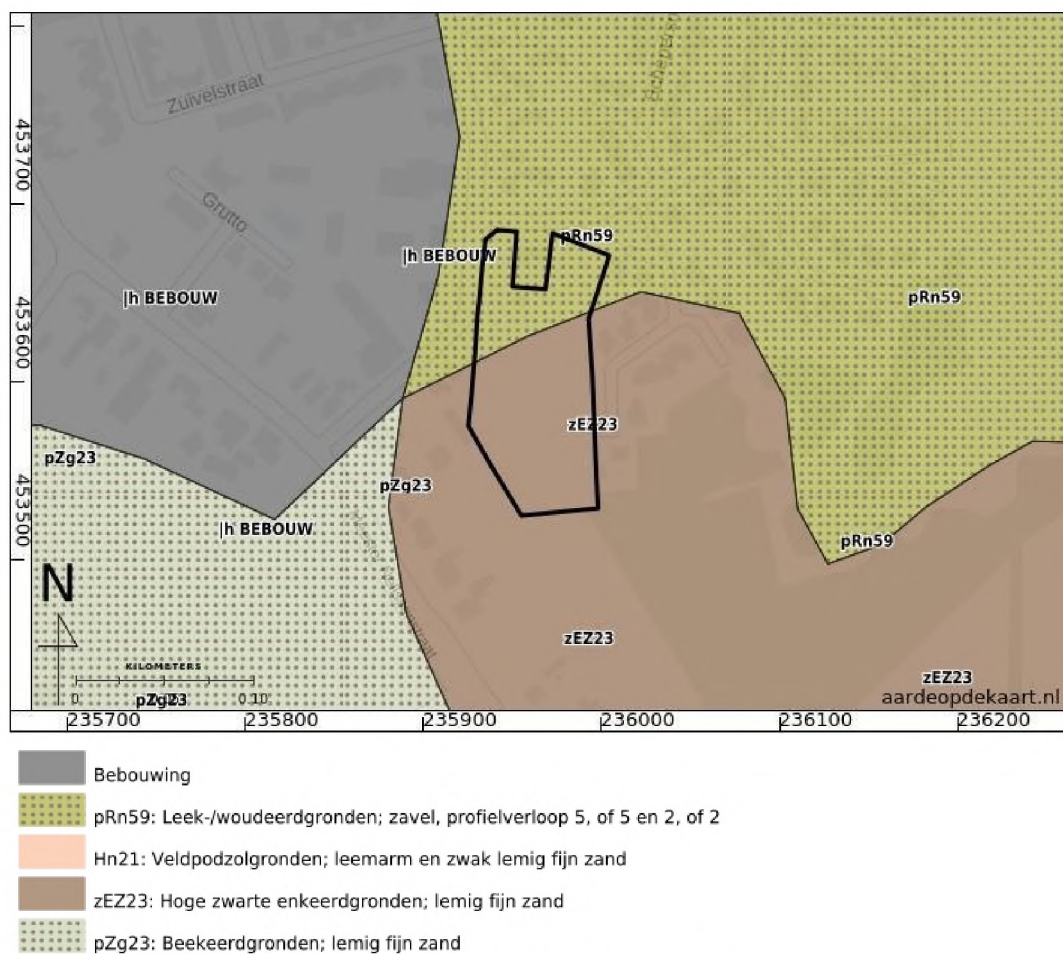
Figuur 7: Geomorfologische kaart (Kleinsman en Ten Cate 1979).

Figuur 8: Het plangebied (witte contour) op een hoogte-reliëfkaart (Kadaster en PDOK 2014), met tevens de ligging van twee AMK terreinen (rode contouren).

Figuur 9: Hoogte-reliëfkaart detail.

Figuur 10: Bodemkaart (Stichting voor Bodemkartering 1979).

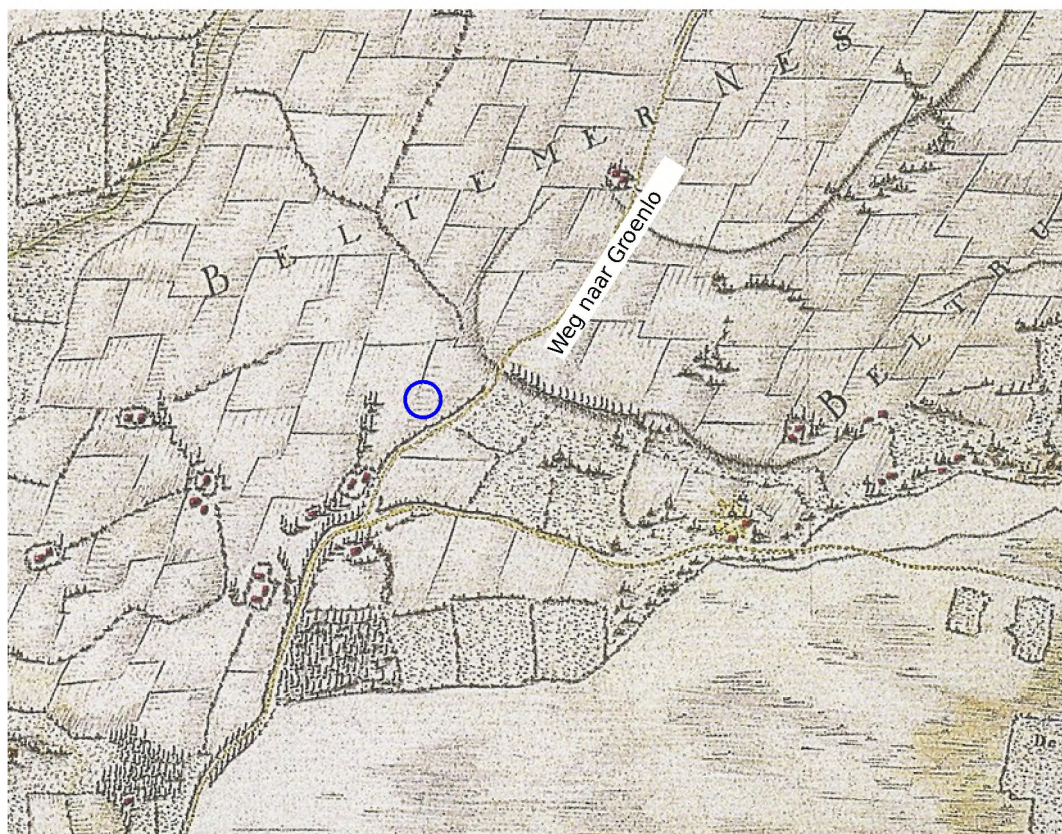
Bureau voor Archeologie Rapport 912

Figuur 12: Kadastrale minuut 1811-1832 (Kadaster 1811).

Figuur 13: Projectie van de 17e eeuwse kaart van Havezathe Horstwijck op de kadastrale minuut. Het plangebied is tevens aangegeven.

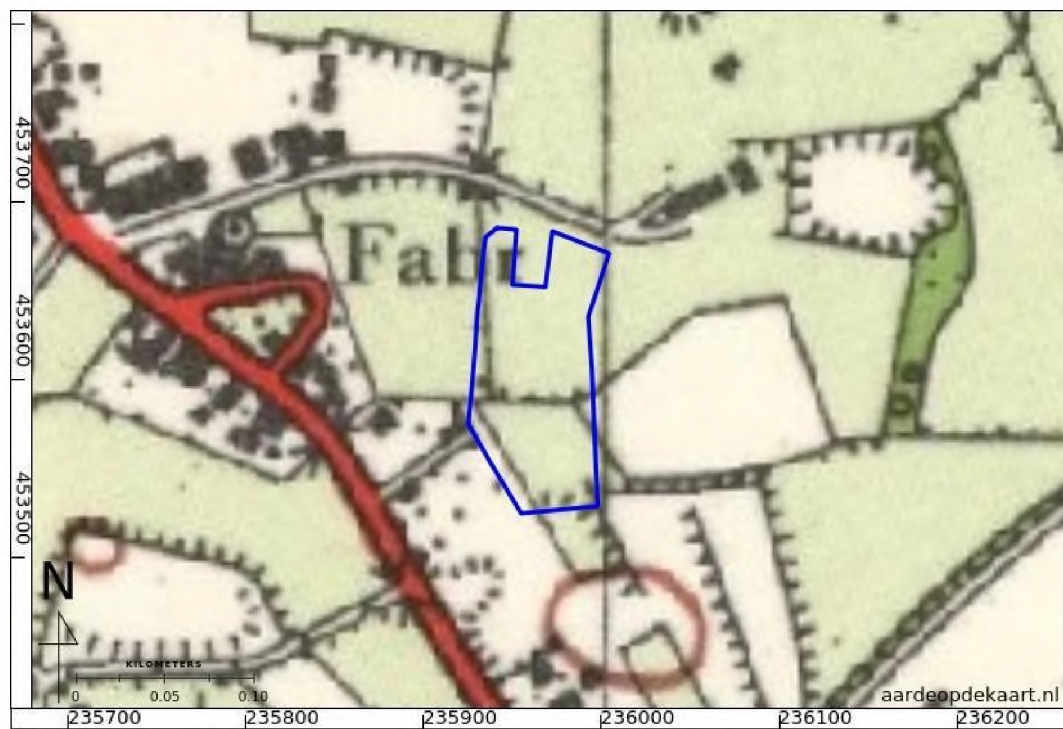
Figuur 14: Uitsnede uit de Hottinger atlas (Versfelt 2003). Het noorden is onder.

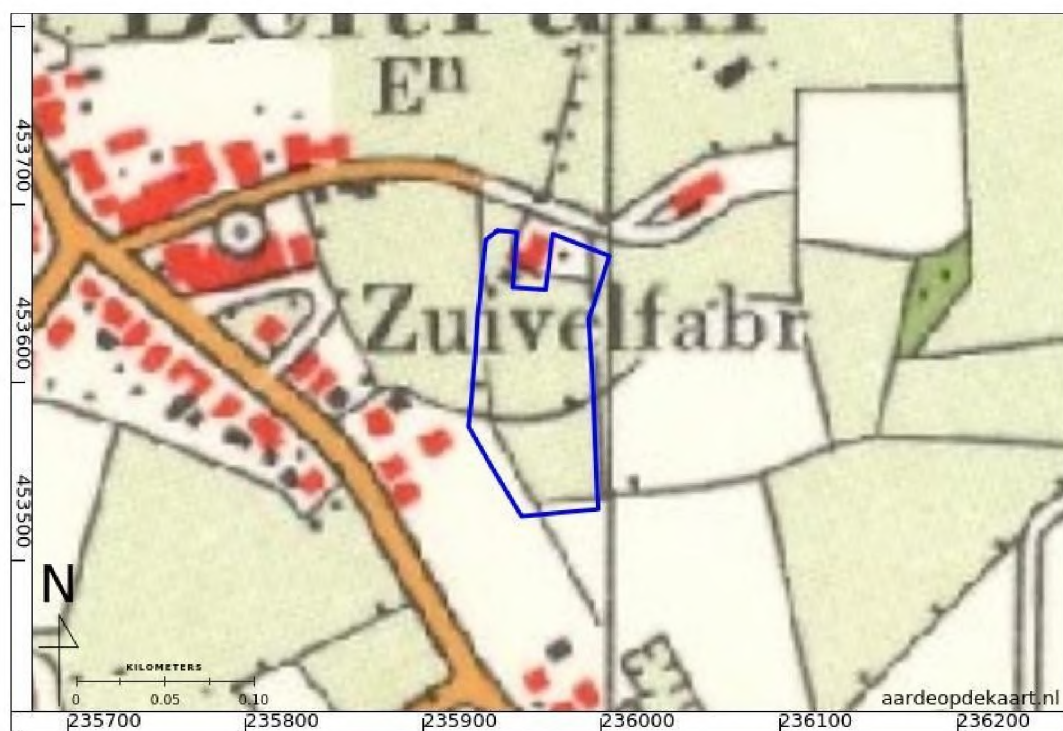
Figuur 15: 455-1391-BELTRUM-1898.

Figuur 16: 455-1389-BELTRUM-1886.

Figuur 17: 34D-1955-.

Figuur 18: 34D-1965-.

Figuur 19: 34D-1977-.

Figuur 20: 34D-1989-.

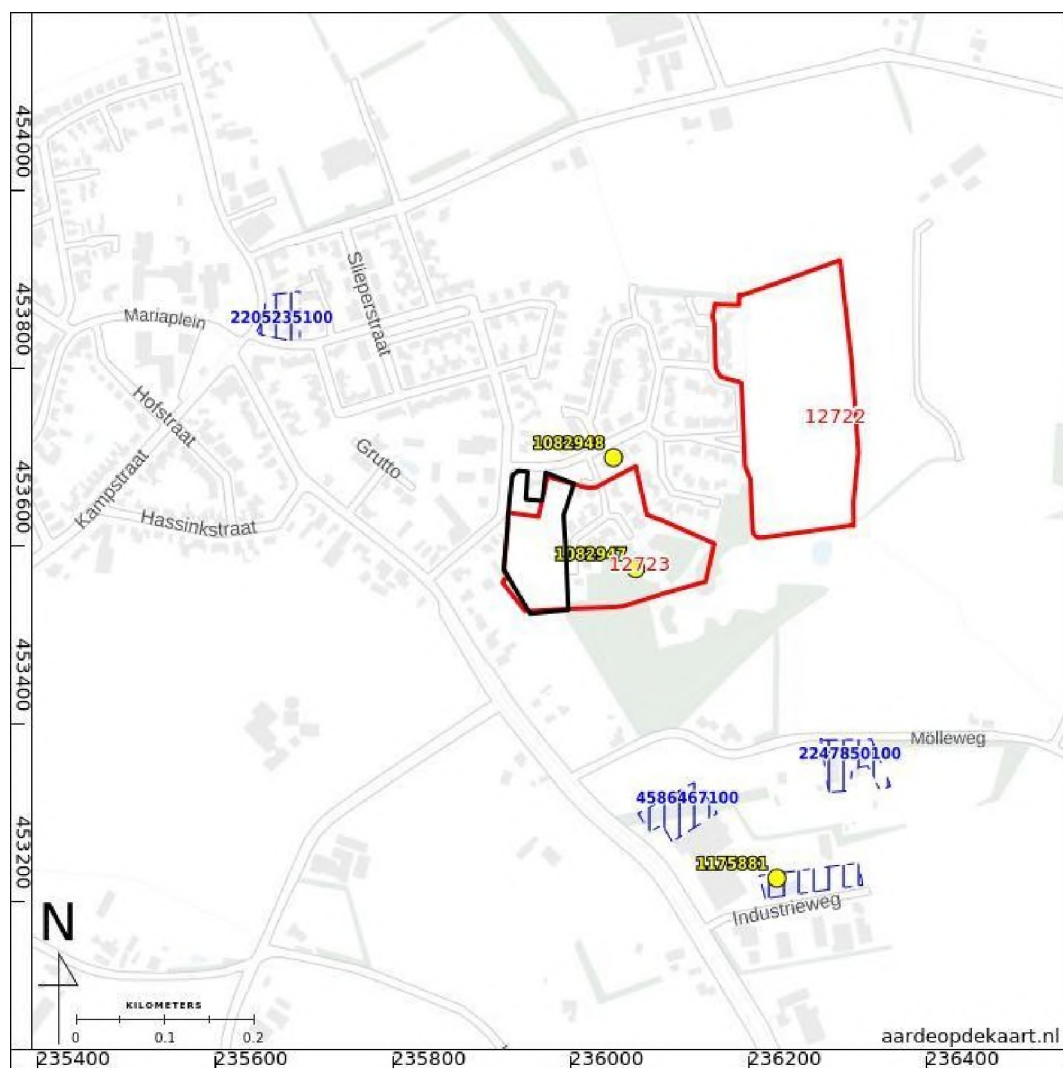

Figuur 21: 34D-1995-.

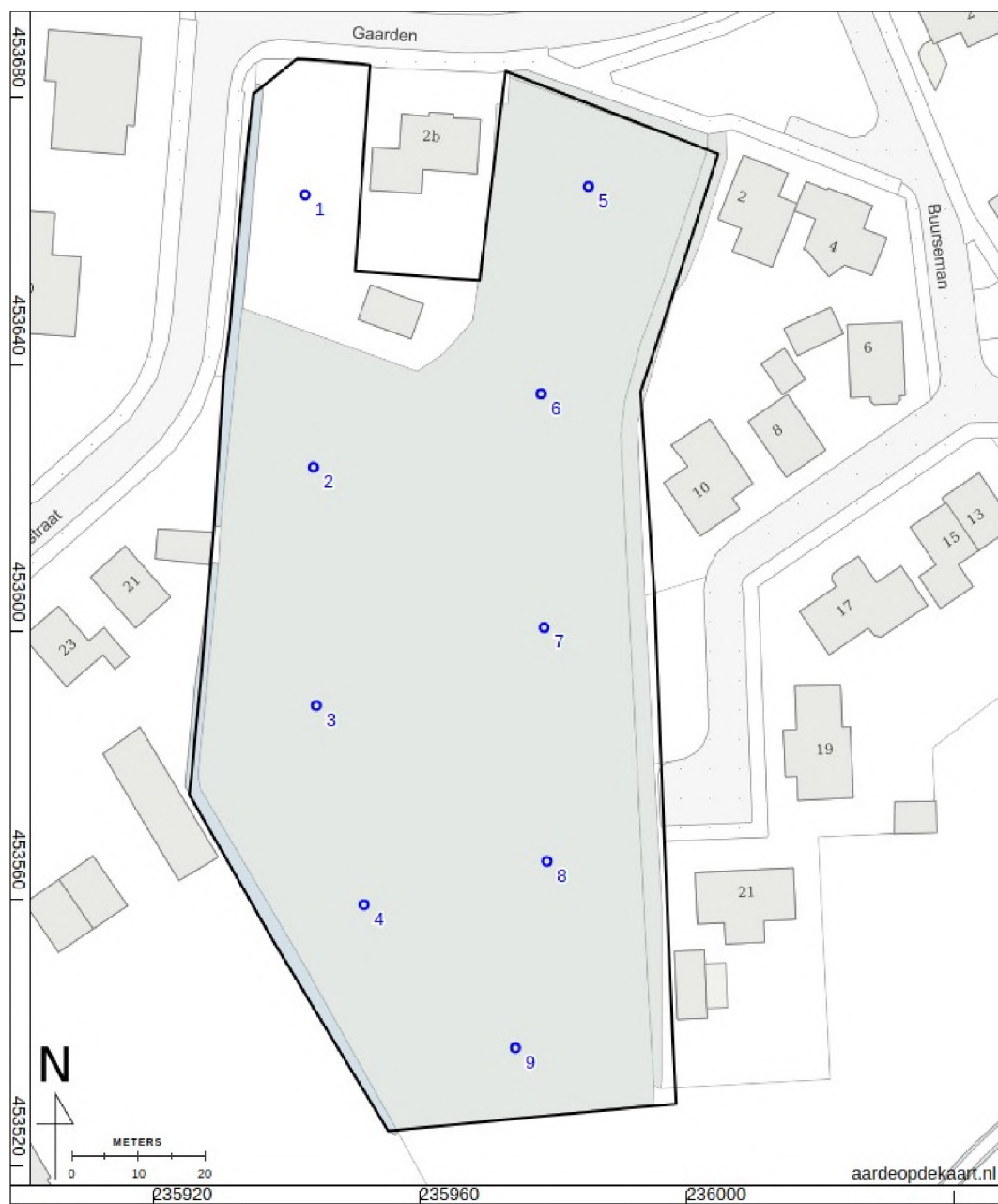

Figuur 22: Het plangebied in 1999.

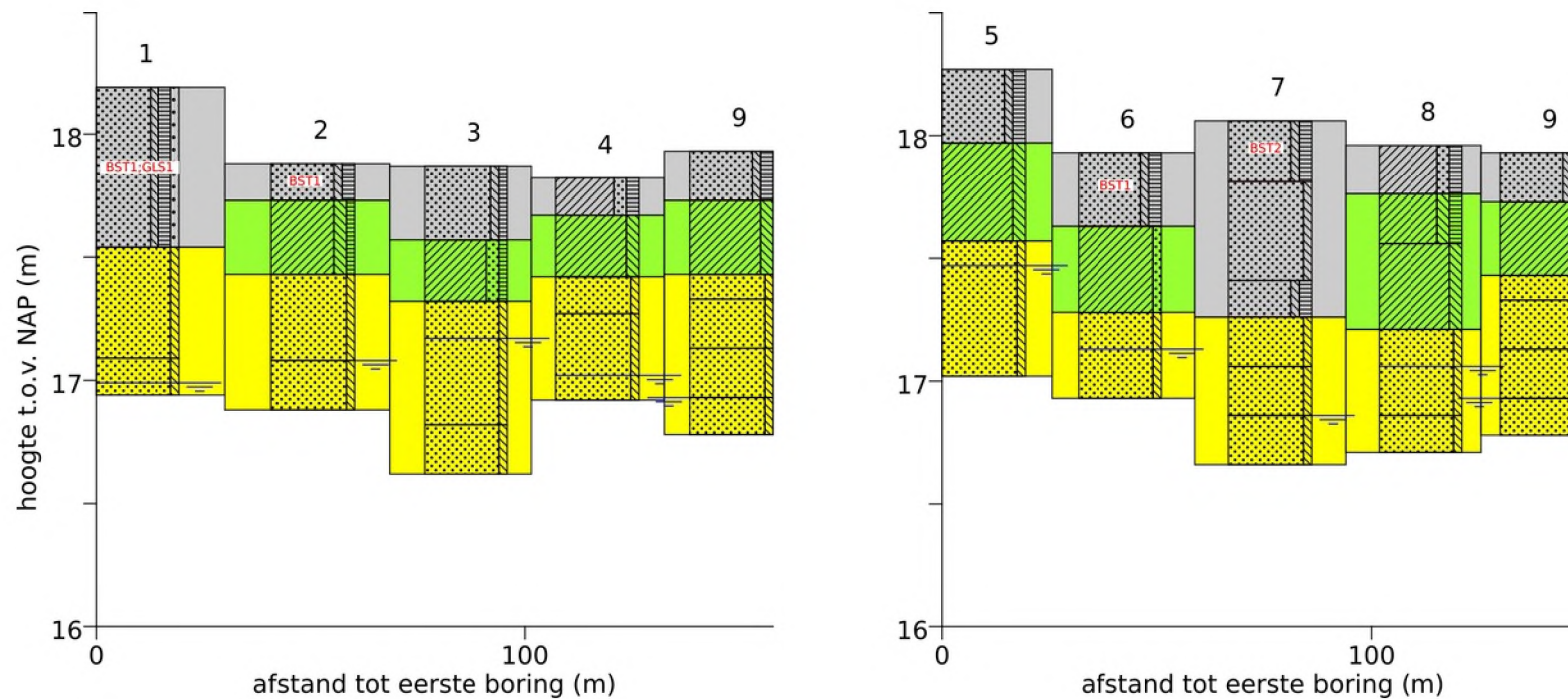
Bron: <https://proxy.archieven.nl/26/CB1A89D17A40432E9FA9F67775DE7FA3>

Figuur 23: Archeologische terreinen (rood), vondstlocaties (geel) en zaken (blauw) uit ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2020).

Figuur 25: Boorpuntenkaart.

Legenda

	zand, zandig		3 omgewerkt
	veen, humeus		2 beekafzettingen
	leem, siltig		1 dekzand
	klei, kleiig		
	grind, grindig		
	weinig baksteen		
	spoor baksteen		
	spoor glas		
	grondwater		

Figuur 26: Getekende boorprofielen in twee schematisch noord-zuid doorsnedes.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

nr.	grens (cm - grond mv)		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	horizonten	overig
	boven	onder								
1										grondwaterstand tijdens boring: 120 (cm - mv) beschrijver:
	0	65 zand	matig humeus; zwak siltig; zwak grindig	matig grof	donker-grijs	kalkloos		spoor baksteen; spoor glas	A-horizont	matige spreiding; omgewerkt bij bouw sloop vermoedelijk boerderij; spoor zandbrokjes; omgewerkte grond; zand matig afgerond; basis geleidelijk
	65	110 zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	110	125 zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos				zand matig afgerond; matige spreiding
2										grondwaterstand tijdens boring: 80 (cm - mv) beschrijver:
	0	15 zand	matig humeus; zwak siltig	matig grof	donker-grijs-bruin	kalkloos		spoor baksteen	A-horizont	baksteen rood klein; zand matig afgerond; matige spreiding; basis geleidelijk
	15	45 klei	matig siltig; zwak humeus		donker-grijs-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken; veel mangaanconcreties		A-horizont	basis geleidelijk
	45	80 zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	80	100 zand	zwak siltig	matig fijn	licht-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken			zand matig afgerond; matige spreiding
3										grondwaterstand tijdens boring: 70 (cm - mv) beschrijver:
	0	30 zand	zwak humeus; zwak siltig	matig grof	bruin-grijs	kalkloos			A-horizont	zand klei mengsel; zand matig afgerond; matige spreiding; basis geleidelijk; veel kleibrokjes
	30	55 klei	matig zandig; zwak humeus		grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	basis geleidelijk
	55	105 zand	zwak siltig	matig grof	licht-bruin-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken		C-horizont	basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding

nr.	grens (cm - grond mv)		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	horizonten	overig
	boven	onder								
4	105	125 zand	zwak siltig	matig grof	grijs	kalkloos				zand matig afgerond; matige spreiding
	0	15 klei	matig zandig; matig humeus		donker-grijs	kalkloos			A-horizont	grondwaterstand tijdens boring: 80 (cm - mv) beschrijver: basis geleidelijk; zand-klei mengsel
	15	40 klei	matig siltig		geel-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken; veel mangaanconcreties		C-horizont	basis geleidelijk
	40	55 zand	zwak siltig	zeer grof	oranje-grijs	kalkloos	veel roestvlekken			basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	55	90 zand	zwak siltig	matig grof	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken			zand matig afgerond; matige spreiding
5	0	30 zand	matig humeus; zwak siltig	matig grof	bruin-grijs	kalkloos			A-horizont	grondwaterstand tijdens boring: 80 (cm - mv) beschrijver: droog, los; zand matig afgerond; matige spreiding; basis geleidelijk; spoor kleibrokjes
	30	70 klei	matig siltig		oranje-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken; veel mangaanconcreties		C-horizont	basis scherp
	70	125 zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	zand matig afgerond; matige spreiding
6	0	30 zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	grijs	kalkloos		spoor baksteen	A-horizont	grondwaterstand tijdens boring: 80 (cm - mv) beschrijver: zand matig afgerond; matige spreiding; basis scherp
	30	65 klei	zwak zandig		donker-bruin-grijs	kalkloos	weinig roestvlekken; veel mangaanconcreties		C-horizont	basis geleidelijk
	65	100 zand	zwak siltig	matig grof	licht-bruin-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		C-horizont	zand matig afgerond; matige spreiding
7										grondwaterstand tijdens boring: 120

nr.	grens (cm - grond mv)		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	horizonten	overig
	boven	onder								
	0	25 zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos		weinig baksteen	omgewerkt	(cm - mv) beschrijver: zand matig afgerond; matige spreiding; basis scherp
	25	65 zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken		omgewerkt	basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	65	80 zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	grijs	kalkloos			omgewerkt	zand matig afgerond; matige spreiding; basis scherp
	80	100 zand	zwak siltig	matig fijn	oranje	kalkloos			C-horizont	basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	100	120 zand	zwak siltig	matig fijn	oranje-grijs	kalkloos				basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	120	140 zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos				zand matig afgerond; matige spreiding
8										grondwaterstand tijdens boring: 90 (cm - mv) beschrijver:
	0	20 klei	matig zandig; matig humeus		donker-grijs	kalkloos			A-horizont	basis geleidelijk; zand-klei mengsel
	20	40 klei	matig siltig; matig humeus		grijs-bruin	kalkloos	spoor roestvlekken		A-horizont	basis geleidelijk
	40	75 klei	matig siltig		licht-bruin-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken; veel mangaanconcreties		C-horizont	basis geleidelijk; grote mangaanconcreties 2cm
	75	110 zand	zwak siltig	matig fijn	oranje-grijs	kalkloos				basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	110	125 zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos				zand matig afgerond; matige spreiding
9										grondwaterstand tijdens boring: 100 (cm - mv) beschrijver:
	0	20 zand	zwak siltig; matig humeus	matig grof	donker-grijs	kalkloos			A-horizont	zand matig afgerond; matige spreiding; basis scherp
	20	50 klei	matig siltig		licht-bruin-grijs	kalkloos	spoor roestvlekken; weinig mangaanconcreties		C-horizont	basis geleidelijk
	50	60 zand	zwak siltig	matig	licht-bruin-grijs	kalkloos				basis geleidelijk; zand matig afgerond;

nr.	grens (cm - grond mv)		bijmenging	mediaan	kleur	kalk	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	horizonten	overig
	boven	onder								
										matige spreiding
	60	80 zand	zwak siltig	matig fijn	donker-oranje	kalkloos	veel roestvlekken			basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	80	100 zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos	spoor roestvlekken			basis geleidelijk; zand matig afgerond; matige spreiding
	100	115 zand	zwak siltig	matig fijn	grijs	kalkloos				zand matig afgerond; matige spreiding

Coördinaten van de boringen:

nr.	X (m RD)	Y (m RD)	Z (cm NAP)
1	235943	453665	1819
2	235944	453625	1788
3	235945	453589	1787
4	235952	453559	1782
5	235985	453667	1827
6	235978	453636	1793
7	235979	453601	1806
8	235979	453566	1796
9	235974	453538	1793

Bijlage 2: Gegevens Monument 12.723

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS MONUMENT NR 12723

Provincie	: Gelderland
Gemeente	: Berkelland
Plaatsnaam	: Beltrum
Monumentnaam	: Buursemanweide
AMK nummer	: 34D-008, AMW relatienr. 3481
Status	: terrein van hoge archeologische waarde
Rijksmonumentnr.	: --
Gemeentelijk volgnr.	: --
Objectnummer	: --
Coördinaten	: 236.043 / 453.609
Soort	: vlakelement
Complex	: 1-2 bewoning
Complextype	: 1-2 nederzetting
Datering	: 1. IJzertijd [800-12 voor Chr.] tot Romeinse tijd [12 voor Chr. – 70 na Chr.] : 2. Vroege tot Late Middeleeuwen [450-1500 na Chr.]
Cultuur	: --
Aantal objecten	: 2
Waardering	: cultuurhistorisch, wetenschappelijk
Eigenaar	: Stichting Groenbeheer van Berkel en Slinge, Eibergen
Beheerder	: zie eigenaar
Voorlopige bescherming op	: --
Definitieve bescherming op	: --
Geregistreerd op	: --

Aanvullende gegevens:

CAA:/ Meldingskaart 1987:/ RAAP, lokatie I. Dekzandkop. Dit terrein bestaat uit een plantsoen en een aangrenzend esdek.

Veldkartering en boringen door RAAP in 1996; hierbij werden aan de oppervlakte aardewerk scherven aangetroffen, evenals enkele vuurstenen artefacten die niet nader te dateren waren dan steentijd. De vondsten werden gedaan op de plaats waar de dekzandkop licht geëgaliseerd is. De rest van het terrein is waarschijnlijk gaaf.

Literatuur: Scholte Lubberink, H.B.G., 1996. Beltrum, gemeente Eibergen (tussenverslag), RAAP-notitie, Amsterdam.

Geconsolideerd o.l.v. : --
Grondgebruik : grasland en park

BESCHRIJVING COMPLEX MON. NR. 12723

oppervlakte volgens ARCHIS: 25.692 m²

Datum: 04-11-2009

Het monument ligt deels verscholen onder bebouwing.

Hier zal alleen het westelijke en zuidoostelijke deel van het monument beschreven worden. Dit zijn de onbebouwde delen.

Het westelijke deel bestaat uit een grasveld omgeven met prikkeldraad. In het noordelijke puntje werd ten tijde van de beschrijving een woning gebouwd. Onduidelijk is of voortijdig archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Tussen de grassen komen ook andere kruiden voor.

Het zuidoostelijke deel van het monument is onderdeel van een parkje. Grotendeels bestaat dit uit bos, maar rondom en in het centrum ligt gras. In het centrum zijn een aantal speeltoestellen en een bankje geplaatst. Onder de toestellen liggen kunststof grasmatten, waardoor de zode niet aangetast wordt.

Het terrein is niet vlak en met name ten noordoosten van de speelplaats is in het bos reliëf te herkennen. Een samenhang met de archeologie is echter niet duidelijk. In dit noordoostelijk stukje bos is in het verleden waarschijnlijk een hutkuil gegraven. Een depressie van ca. Ø 1,5 m en ongeveer 30 cm diep resteert. De hutkuil lijkt lang niet meer gebruikt te zijn geweest.

Vanuit het noordwesten slingerend richting het zuidwesten loopt het Möllepad.

Verspreid door het bos ligt veel takhout en ook afvalhout voor het bouwen van hutten. Anders dan de hutkuil zijn echter geen aantastingen waargenomen.

De bosopstand bestaat uit eik, hazelaar, berk, els, lijsterbes met enige ondergroei van vlier, rozenbottel, opslag van berk en eik alsmede kruiden.

BEHEERADVIES COMPLEX

Algemeen:

Grasland

Huidig grondgebruik handhaven. Grasland niet intensief bemesten om aantasting van bodemarchief te voorkomen. Bij bodembewerking gebruik maken van licht materieel en/of dubbellucht banden om eventuele insporingen en aantasting van het (micro)reliëf te voorkomen. Het uitvoeren van werkzaamheden tijdens droge omstandigheden verkleint eveneens de kans op beschadiging.

Geen bodemverstorende werkzaamheden uitvoeren, zoals bijvoorbeeld graafwerk, egalisatie, het opbrengen van grond. Wanneer dit soort werkzaamheden noodzakelijk zou zijn, wordt geadviseerd tijdig contact op te nemen met de gemeentelijk of regionaal archeoloog, danwel de contactpersoon Archeologie van de gemeente.

Park

Afstervende en overhellende bomen, die kunnen omwaaien, preventief vellen om bodemschade door windworp te vermijden. Uitgroeende wortelstelsels en windworp verstoren de samenhang van archeologische sporen in de bodem. Markante bomen handhaven. Bij het kappen van bomen de stobben te handhaven. Het gebruik van zwaar materieel bij bosonderhoud, zoals harvester

of uitrijcombinatie, wordt afgeraden om insporingen en aantasting van microreliëf te voorkomen.

Overige handelingen die kunnen leiden tot verstoring van de bodem of het aanwezige (micro)reliëf eveneens vermijden. Indien bodemversturende werkzaamheden onvermijdelijk zijn, tijdig contact opnemen met de gemeentelijk of regionaal archeoloog, danwel de contactpersoon Archeologie van de gemeente.

Korte termijn : om doorgaande aantasting door wortelwerking te vermijden, de jonge houtige gewassen zoveel mogelijk afzetten. Uitloop en verjonging moet worden tegengegaan, omdat deze juist leiden tot verder verval van de archeologische resten.

Lange termijn: geen.

MON. NR. 12723

BESCHRIJVING 25 M ZONE

Beide delen worden aan west- en noordzijde omgeven door bebouwing. Het westelijke deel kent ook bebouwing ten oosten van het terrein.

Aan de zuidzijde van beide delen grenst een stuk sterk verruigd grasland met veel kruiden en opkomende bosverjonging.

Het Möllepad loopt verder door dit verruigde grasland.

BEHEERADVIES RANDZONE

Korte termijn : geen.

Lange termijn: geen.

BESCHRIJVING OMGEVING

Het monument ligt aan de zuidkant van het dorp Beltrum. Zo'n drie kilometer in zuidoostelijke richting ligt het oude vestingstadje Groenlo.

Enkele meters ten oosten van de oosthoek van het monument ligt een tweede nederzettings-terrein (mon.nr. 12722). Daar worden de resten van havezathe Groot-Horstwijck verwacht.

Opname van het westelijk deel, vanuit het oosten.

Opname van het westelijk deel, vanuit het zuiden.

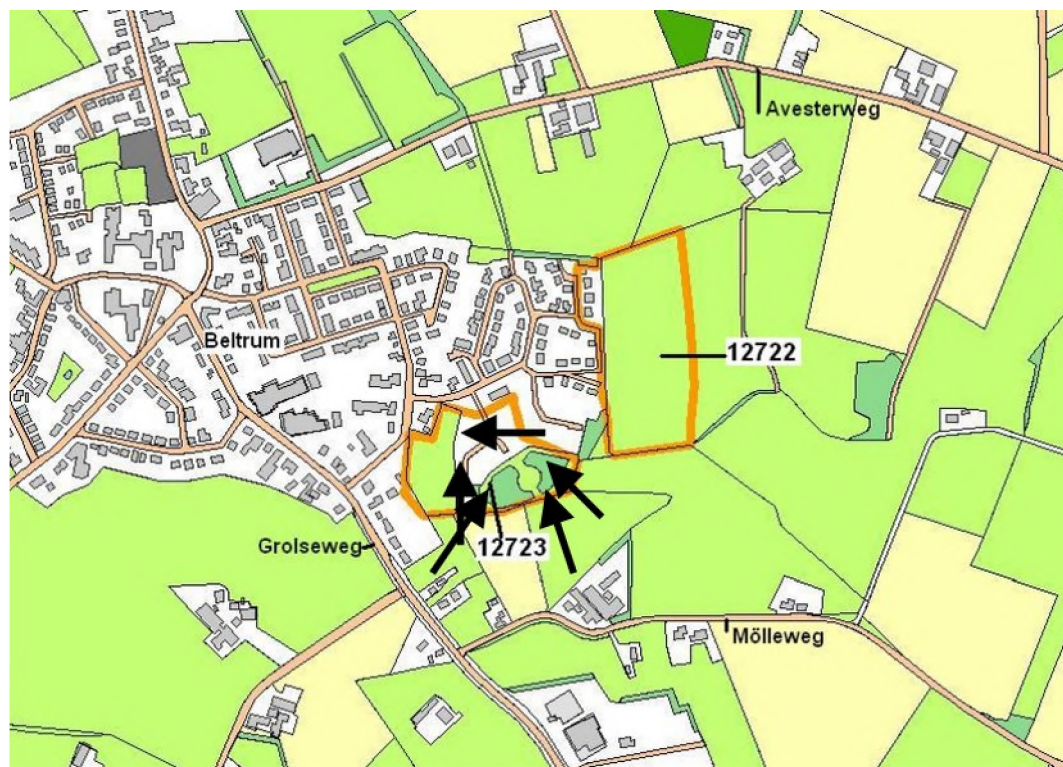

Opname van het ZO-deel, vanuit het zuidoosten.

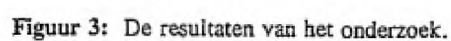

Opname vanuit het zuidzuidwesten.

[foto's: AMW, 2009]

MON. NR. 12723, Schaal 1: 5.000, Bron: Archis, bewerking AMW]

4. RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

4.1. Lokatie I

Uit het booronderzoek bleek dat de ondergrond van het onderzochte terrein bestaat uit dekzand dat is afgedekt met lemige, sterk roestige beekafzettingen. In de nieuwbouwlokatie liggen enkele dekzandkopjes, die boven de beekafzettingen 'uitsteken'. Boerderij Hofman was boven op zo'n dekzandkopje gebouwd. Een tweede, grotere dekzandkop bevindt zich deels in het plantsoen aan de zuidgrens van Buursemanweide. Het resterende deel van deze dekzandkop 'verdwijnt' onder de es ten zuiden van het plantsoen.

Op en rond het terrein van de voormalige boerderij Hofman zijn géén aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische sporen van de havezate Groot-Horstwijck. Tijdens het booronderzoek zijn alleen recente puinresten en vergravingen gevonden die verband houden met de (sloop van de) twintigste eeuwse boerderij Hofman (Fig. 3: Raai A, B en C). Bodemsporen, bijv. resten van grachten, of vondsten (bijv. puinresten) die wijzen op resten van een ouder gebouw in de ondergrond zijn niet aangetoond. Ook in de geïnspecteerde bouwputten waren geen bodemsporen zichtbaar.

Het plantsoen aan de zuidzijde van de nieuwbouw leverde wel archeologische vondsten op, maar uit andere perioden. Op de plaats waar de reeds vermelde dekzandkop voor de aanleg van het plantsoen was geëgaliseerd, werden aan de oppervlakte scherven uit de IJzertijd of Romeinse tijd (resp. 700 voor Chr. tot 50 voor Chr. en 50 voor Chr. tot 450 na Chr.), scherven uit de Vroege en/of Late Middeleeuwen (waarschijnlijk ca. 900 na Chr. tot 1200 na Chr.) en enkele niet te dateren vuurstenen artefacten uit de Steentijd verzameld (Fig. 3: 2 en Bijlage I: Eib. 144). Deze vondsten wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit deze perioden op de dekzandkop: in het plantsoen en onder het aangrenzende esdek.

Verder werd op het terrein van boerderij Hofman een losse laat-middeleeuwse kogelpot-scherf gevonden (Fig. 3: 1 en Bijlage I: Eib. 143)

4.2. Lokatie II

Het booronderzoek direct ten oosten van Buursemanweide had meer succes (Fig. 3). Ook hier bestaat de ondergrond hoofdzakelijk uit sterk lemige en roestige beekafzettingen. De oostwest georiënteerde boorraai D leverde slechts sporen van enkele oude, opgevulde sloten op. In de noordzuid-georiënteerde boorraai E, die langs de sloot tussen Buursemanweide en het aangrenzende weiland is geboord, werd echter op twee plaatsen een opgevulde gracht aangeboord (Fig. 3: coördinaten 34D ca. 236.20/453.80). De plaats komt ongeveer overeen met de door aangewezen plek waar tijdens het graven van een sloot puin is gevonden. In het talud van de sloot ligt overigens ook tegenwoordig nog een geringe hoeveelheid (baksteen-)puin.

De vulling van de gracht bestaat uit sterk humeus, kleilig materiaal met plantenresten. Op de bodem van de ongeveer 125 tot 150 cm diepe gracht bevinden zich plaatselijk (ondoor-dringbare) puinresten. De gracht was vermoedelijk tussen 5 en 10 meter breed. Meer exacte maten zijn op dit moment niet te geven, omdat niet bekend is of de gracht tijdens het booronderzoek haaks of schuin is aangesneden. Het laatste lijkt het meest waarschijnlijk. In dit geval zou -vergeleken met de zeventiende eeuwse kaarten van de havezate- het omgrachte terrein min of meer noordwest-zuidoost georiënteerd zijn en zou het zich grotendeels in het weiland uitstrekken. Hier bevindt zich ook een duidelijke verhoging, mogelijk heeft hier een gebouw van de havezate gestaan (Fig. 3).

BIJLAGE I: VINDPLAATS- EN VONDSTGEGEVENS

Vindplaatsnummer: Eib. ~~144~~ 147

Kaartblad: 34D; Coördinaten: 236.075 / 453.575, precisie: 2
Toponiem: Buusemanweide; Plaats: Beltrum; Gemeente: Eibergen

	Op	Door
gevonden:	19960529	Stichting RAAP; Amsterdam
gemeld:	19960531	Scholte Lubberink, H.B.G.; Amsterdam
beschreven:	19960531	Scholte Lubberink, H.B.G.; Amsterdam

Maaiveld:	Akkerbouw/tuinbouw/bouwvoor
Verwerving:	Archeologisch: onbepaald
Geomorfologie:	Dekzandrug/dekzandplateau
Nap maaiveld:	19.00
Afmetingen vindplaats:	20 X 20 m (oppervlakte-vondsten)
Verstoring:	Intact
Opperv.vondst:	Ja

Vondsten

- 2 Fragment(en) Keramiek Proto-steengoed: Late Middeleeuwen A tot Late Middeleeuwen B; Opmerking: late (grijze) Pingsdorf
- 1 Fragment(en) Keramiek Pingsdorf geelwitbakkend: Vroege Middeleeuwen D tot Late Middeleeuwen A; Opmerking: mogelijk Badorf
- 12 Fragment(en) Keramiek Kogelpot steengruis/grofzandmagering: Vroege Middeleeuwen C tot Late Middeleeuwen A
- 14 Fragment(en) Keramiek Aardewerk, handgevormd; Late Bronstijd tot Romeinse tijd
- 1 Compleet Vuursteen Afslag; datering onbekend
- 1 Compleet Vuursteen Brok; datering onbekend

Beschrijving

Concentratie scherfmateriaal en enkele stuks vuursteen uit een plantsoen in het nieuwbouwwijkje Buursemanweide te Beltrum. Het betreffende plantsoen is aangelegd op een uitloper van een dekzandrug die zich naar het oosten voortzet onder een kleine es. De scherven zijn gevonden op een plaats waar de dekzandrug licht is geëgaliseerd ten behoeve van de aanleg van het plantsoen. De rest van het terrein is waarschijnlijk gaaf. Het vondstmateriaal dateert uit de IJzertijd of 'aangrenzende' perioden en het eind van de Vroege en/of het begin van de Late Middeleeuwen. De aanwezigheid van ouder middeleeuws materiaal kan niet helemaal uitgesloten worden, ten gevolge van de slechte herkenbaarheid van handgevormd aardewerk uit deze periode. Het vuursteenmateriaal is niet aan een bepaalde periode toe te schrijven.

Vindplaatsnummer: Eib. ~~145~~ 148

Kaartblad: 34D Coördinaten: 236.050 / 453.700, precisie: 2

Toponiem: Buursemanweide; Plaats: Beltrum; Gemeente: Eibergen

	Op	Door
gevonden:	19960529	Stichting RAAP; Amsterdam
gemeld:	19960529	Scholte Lubberink, H.B.G.; Amsterdam
beschreven:	19960529	Scholte Lubberink, H.B.G.; Amsterdam

Maaiveld:	Erf
Vererving:	Archeologisch: onbepaald
Geomorfologie:	Dekzandrug/dekzandplateau
Nap maaiveld:	19.00
Verstoring:	Volledig verstoord
Opperv.vondst:	Ja

Vondsten

- 1 Fragment(en) Keramiek Kogelpot steengruis/grofzandmagering: Vroege Middeleeuwen C tot Late Middeleeuwen A

Beschrijving

Losse vondst van een sterk verweerde kogelpotscherf in het nieuwbouwwijkje Buursemanweide (straat Buurseman) te Beltrum. De scherf is gevonden naast een bouwput op de plaats van de voor nieuwbouw gesloopte boerderij Hofman. Ter plaatse bevindt zich een kleine dekzandverhoging die wordt omgeven door sterk lemige beekafzettingen. Het is niet uitgesloten dat de scherf zich in secundaire ligging bevond en is meegekomen met grond die ten behoeve van de nieuwbouw is aangevoerd. Ca. 100 meter ten zuiden van deze plaats werden in een plantsoen meerdere kogelpotscherven gevonden op de rand van een dekzandkop met esdek.